

MIGRACIJE I LJUDSKA PRAVA

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Ova publikacija je izrađena u okviru Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu 2022. - 2025. u sklopu projekta "Initiative for Legal Certainty and Efficient Judiciary in Bosnia and Herzegovina - Phase III". Mišljenja iznesena u ovoj publikaciji su autorova i ne odražavaju nužno službenu politiku Vijeća Evrope.

Dozvoljena je reprodukcija izvoda (do 500 riječi), osim u komercijalne svrhe, pod uslovom da je očuvan integritet teksta, da se izvod ne koristi izvan konteksta, da ne daje nepotpune informacije niti na neki drugi način vodi čitaoca na pogrešne zaključke o njegovoj prirodi, obimu ili sadržaju teksta.

Izvor teksta je uvijek obavezano navesti na sljedeći način "© Vijeće Evrope, 2022". Sve druge zahtjeve za reprodukcije /prijevoda dijela ili cijelog teksta, treba uputiti Direktoratu za komunikacije, Vijeća Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int).

Svu ostalu korespondenciju koja se odnosi na ovu publikaciju treba uputiti na adresu:
Department for the Implementation of
Human Rights, Justice and Legal
Co-operation Standards

Department for the Implementation of
Human Rights, Justice and Legal
Co-operation Standards
F-67075
Strasbourg Cedex
France

Korice, grafički dizajn i publikacija: A Dizajn

Vijeće Evrope, novembar 2023.

KURIKULUM ZA OBUKU O TEMI MIGRACIJE I LJUDSKA PRAVA

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

SADRŽAJ

Kurikulum	5
Tabelarni prikaz kurikuluma.....	7
PRILOG	
Vodič za primjenu kurikuluma	11
Obuka o temi: Migracije i ljudska prava	11
A) UPITNIK uz poziv za učešće (obrazac)	13
B) TEST ZA POČETAK OBUKE (zaokružiti tačan odgovor):.....	13
C) TEMATSKE SESIJE:.....	15
TEMA 1.....	15
TEMA 2.....	16
TEMA 3.....	27
TEMA 4.....	30
TEMA 5.....	32
TEMA 6.....	34
TEMA 7.....	36
TEMA 8.....	40
TEMA 9.....	41
TEMA 10.....	48
D) SIMULACIJA SUĐENJA (MOOT COURT)	52
E) OBRAZAC ZAVRŠNOG TESTA.....	54
F) OBRAZAC ZAVRŠNE EVALUACIJE	55
Dodatna uputstva za predavača	57

KURIKULUM

Ovaj kurikulum namijenjen je edukatorima u oblasti upoznavanja stručnih saradnika i novomenovanih sudija i tužilaca sa temom Migracije i Ljudska prava. Pošto je riječ o polaznicima koji dolaze sa određenim predznanjem, kurikulum predstavlja putokaz u praktičnom smislu i, stoga, sadrži, pored stručnih, i osnovne pedagoško-metodološke instrukcije za provođenje edukacije.

Kada je riječ o metodama, u ovom naprednom stepenu edukacije neophodno je služiti se specifičnijim nastavnim metodama, te izbjeći klasično predavanje, a pažnju usmjeriti na analizu stvarnih slučajeva iz prakse, grupna izlaganja, debatu, studije slučaja, demonstraciju opštih principa na konkretnom primjeru, simulaciju suđenja, provjeru znanja u formi kviza i izvođenje testova¹.

Pri izboru metoda neophodno je voditi računa i o izboru nastavnih sredstava, koja moraju biti učinkovita i svrsishodna, odnosno uočljiva, jednostavna, precizna, zanimljiva, praktična (tabla, "flip-čart", poster i grafikon, model/uzorak, TV i video, priručnik, projektor, računar i sl.).

Sa metodološko-pedagoškog aspekta neophodno je ispravno planirati vrijeme namijenjeno edukaciji. Vrijeme planirano za edukaciju o ovoj temi su dva dana. Plan realizacije edukacije je mapa logičnog slijeda smjernica/koraka za edukatora i njegov cilj je da ostvari zadatak edukaciju. Taj plan mora da sadrži naziv jedinice koja se obrađuje, potrebno vrijeme za obradu, potreban materijal, aktivnosti edukatora i polaznika, te cilj i zadatke edukacije.

Prilikom određivanja vremenskog okvira za edukaciju kako u cjelini, tako i u njenim segmentima neophodno je da edukatori imaju na umu vrijeme potrebno za primjenu određenih tehnika koje je uputno koristiti², kako bi se kod polaznika podstakli kognitivni procesi pam-

1 Grupna izlaganja podrazumijevaju iznošenje ličnih stavova prema određenoj temi analizom, ocjenom ili pregledom nastavne cjeline. Za razliku od diskusije, debata se koristi kad postoje suprotstavljeni stavovi, ili više mogućih rješenja i poželjno ju je primijeniti za poboljšanje argumentacije učesnika. Studija slučaja uključuje temeljna grupna izlaganja o stvarnim slučajevima i zahtijeva prethodnu pripremu učesnika. Demonstracija je nastavna metoda u kojoj edukator sam provodi određenu radnju (zadatak), pokazujući polaznicima šta i kako da urade nakon čega je uputno ohrabriti polaznike da vježbaju zadatak koji je demonstriran. Simulacija je metod koji uključuje kreiranje određene zamišljene situacije s namjerom da se objasni stvarna ili moguća. Bliska simulaciji je metoda igranja uloge čija je osnovna svrha da se izmijeni pozicija učesnika i njihovi stavovi stavljanjem učesnika u različite uloge. Pod igrom kao nastavnim metodom podrazumijevamo takmičenje i/ili saradnju polaznika usmjerenu na ponavljanje i utvrđivanje nastavnog sadržaja, a može da se organizuje i u formi kviza ili drugih aktivnosti u kojima postignuti rezultat zavisi od znanja stečenog na edukaciji.

2 Atentivne tehnike, tehnike opservacije, tehnike slušanja i tehnike postavljanja pitanja.

ćenja, razumijevanja, primjene, analiziranja, vrednovanja i stvaranja (kreacije)³, kao i vrijeme potrebno za provođenje anonimnih testova i/ili kviza po logičkim cjelinama edukacije, a po okončanju edukacije i anonimne evaluacije obavljene edukacije u cjelini, te završnog testa usvojenog znanja.

Da se ne bi desilo da polaznici edukacije imaju različite nivoe predznanja, za obuku o temi *Migracije i ljudska prava* predviđeno je da polaznici obavezno prethodno pristupe HELP kursevima *Azil i ljudska prava* i *Borba protiv trgovine ljudima* o čemu prilažu odgovarajuću potvrdu koja nije starija od četiri godine.

Imajući na umu da polaznici imaju blisku, ali, ipak, različitu profesionalnu orijentaciju (stručni saradnici, novoimenovane sudije i tužioc), potrebno je voditi računa o tome da je jedan od osnovnih ciljeva obuke ne samo stjecanje teoretskog znanja o Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima već, prvenstveno, osposobljavanje polaznika da razumiju brojnost, cilj i međusobnu povezanost materijalnih i procesnih prava, te da izgrade vještine neophodne za praktičnu primjenu tih prava u građanskom, krivičnom i upravnom postupku.

3 Pamćenje, koje određujemo kao prezentaciju prethodno stečenog znanja (prepoznavanje), razumijevanje, kao mogućnost određivanja značenja izloženih pojmova obuke - usmenih, pismenih i grafičkih (interpretirati, tumačiti, klasificirati, rezimirati, zaključiti, uporediti, objasniti), primjenjivanje, koje znači da polaznik može provesti naučeno u djelo, ili koristiti određeni postupak u datoj situaciji (izvršavanje, implementacija), analiziranje, koje predstavlja mogućnost polaznika da razloži gradivo (materijale) na njegove sastavne dijelove uz razumijevanje međusobnih povezanosti tih dijelova i njihovog odnosa prema cjelini (razlikovati, organizirati, pripisati), vrednovanje (evaluacija), koje predstavlja mogućnost procjenjivanja prema određenim kriterijima ili standardima (provjeriti, kritikovati) i stvaranje, koje se određuje kao mogućnost sastavljanja zadatih ili naučenih elemenata u novu koherentnu ili originalnu cjelinu (generirati, planirati, proizvesti).

Tabelarni prikaz kurikuluma

Prije obuke polaznici su obavezni da pristupe kursevima Azil i ljudska prava i Borba protiv trgovine ljudima putem HELP platforme o čemu prilažu odgovarajuću potvrdu koja ne smije biti starija od četiri godine.						
Prilikom slanja poziva i programa polaznicima za učešće u edukaciji potrebno je poslati Upitnik (vidi obrazac u Prilogu) u kome je potrebno da naznače šta smatraju da je posebno značajno u oblastima predviđenim u programu edukacije, odnosno na šta misle da je potrebno posebno obratiti pažnju. Optimalan vremenski okvir potreban za edukaciju su dva dana.						
Naziv sesije	Svrha i opis	Ciljevi	Ishod	Materijali	Aktivnost/Učesnici	Trajanje
Upoznavanje učesnika	Određivanje vlastitog položaja i interesovanja u okruženju, kao i pozicioniranje u okviru grupe polaznika. Upoznavanje se vrši ličnim predstavljanjem svakog polaznika sa navođenjem pozicije na kojoj se nalazi svaki polaznik.	Cilj je kreiranje homogenih grupa sa zajedničkim interesom u okviru koje će biti moguće kreirati grupe za rad po timovima.	Polaznici su se upoznali međusobno i otklonjena je barijera i eliminisan otklon prema opštenju u nepoznatom okruženju.		(svi učesnici)	15 minuta
Predstavljanje obuke (programa, tematskih cjelina i edukatora)	Upoznavanje učesnika sa onim čemu je posvećena obuka i koji su joj ciljevi. U pozivu koji prethodi obuci uputno je navesti teme koje će biti obrađivane i vremenski okvir trajanja obuke.	Cilj je u osnovnim crtama kreirati kako sadržinske, tako i vremenske okvire predstojeće obuke.	Polaznici imaju predstavu o tome šta i u kojem vremenu će naučiti, te kojim aktivnostima će se baviti u toku trajanja obuke.	Program obuke	(edukator)	15 minuta

Provođenje testa	Stvaranje komparativa za evaluaciju obuke. Da bi se kreirao indikator uspješnosti obuke, potrebno je provesti identičan test (sa istim pitanjima) na početku i na kraju obuke.	Test je anonimn i njegov cilj je da ustanovi kojim predznanjem raspolažu polaznici o temama koje se obrađuju u toku obuke.	Kreiran je komparativ za ocjenu uspješnosti obuke.	Obrazac testa u Prilogu	Pismeni test (edukator i učesnici)	20 minuta
Mješovite migracije i ljudska prava (Kao primjer koristiti pojednostavljene presude ESLJP u odnosu na primjenu relevantnih članova EKLJP)	Svrha je provjera i utvrđivanje znanja o standardima i principima utvrđenim primjenom relevantnih članova Evropske konvencije.	Cilj je jasna diferencijacija prava garantovanih Evropskom konvencijom.	Polaznici su ovladali osnovnim pravima u Evropskoj konvenciji	Primjeri relevantnih presuda ESLJP	- Prezentacija na stvarnim primjerima presuda (edukator) - Direktno postavljanje pitanja polaznicima (edukator i polaznici međusobno) - Podjela polaznika i rad u grupama - Diskusija (edukator i učesnici međusobno)	180 minuta
Primjena standarda ustanovljenih praksom ESLJP (Kao primjer koristiti pojednostavljene presude ESLJP u odnosu na razvoj i primjenu standarda razvijenih praksom ESLJP)	Svrha je provjera i utvrđivanje znanja o standardima za poštovanje prava razvijenih praksom Evropskog suda za ljudska prava.	Cilj je kreiranje svijesti o neophodnosti primjene standarda razvijenih praksom ESLJP.	Polaznici su ovladali standardima prakse ESLJP u pogledu prava zaštićenih Evropskom konvencijom	Primjeri relevantnih presuda ESLJP (sažeci i izvodi iz relevantnih presuda ESLJP)	- Ilustracija na primjerima presuda ESLJP (edukator) uz primjenu tehnike kviza postavljanja pitanja polaznicima pri čemu su polaznici podijeljeni u manje grupe - Diskusija	180 minuta

Uloga pravosudnih organa u poštivanju konvencijskih ljudskih prava – simulacija suđenja	Svrha je primjena stečenog znanja o institucionalnim i procesnim garancijama igranjem uloge u konkretnom sudskom predmetu.	Cilj je osposobljavanje polaznika za primjenu materijalnih i procesnih prava u konkretnom primjeru.	Polaznici su osposobljeni da primijene znanje o procesnim pravima na konkretni slučaj	Primjer slučaja u Prilogu	Podjela uloga na podnosioca predstave, zastupnika države i sudsko vijeće	90 minuta
Provođenje testa	Ponavlja se test s početka obuke, čime je kreiran komparativ obuke.	Cilj je ustanoviti napredak u obimu znanja polaznika.	Moguće je uočiti ishod obuke	Obrazac testa u Prilogu	Pismeni test (edukator i učesnici)	30 minuta
Provođenje evaluacije od učesnika i edukatora	Svrha je ukazati na eventualne nedostatke u toku obuke i dobiti sugestije u smislu poboljšanja kvaliteta i načina obuke	Cilj je unaprijediti naredne obuke	Kreacija konkretnog parametra za buduće obuke iste vrste	Obrazac u Prilogu	Pismena evaluacija (edukator i učesnici)	15 minuta
Provođenje završnog testa	Svrha je provjera znanja usvojenog tokom obuke	Cilj je provjeriti uspješnost obuke	Kreiran je objektivni parametar uspješnosti obuke	Obrazac u Prilogu	Pismeni test (edukator i učesnici)	30 minuta

PRILOG

VODIČ ZA PRIMJENU KURIKULUMA

OBUKA O TEMI: MIGRACIJE I LJUDSKA PRAVA

Trajanje obuke: Jedan i po do dva dana sa simulacijom suđenja

Preduslov: Lično prisustvovanje kursu o principima tumačenja Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: Evropska konvencija/Konvencija) i HELP kursu o azilu i ljudskim pravima (procjena trajanja: ukupno šest sati) i Borbi protiv trgovine ljudima i ljudskim pravima (procjena trajanja: ukupno 11 sati). Lično prisustvovanje kursevima i on line kursevima može se ocijeniti potvrdom o završenom kursu koju na njegovom kraju izdaje HELP, ili certifikatom koji na kraju kursa koji se održava uz lično prisustvovanje izdaju centri za edukaciju sudija i tužilaca FBiH i RS (ne starijim od četiri godine). Popis svih HELP kurseva nalazi se na stranici <http://help.elearning.ext.coe.int/#>. Da bi se pristupilo HELP platformi, potrebna je registracija.

Opšti cilj učenja:

- Omogućiti polaznicima da razumiju zajedničke odgovornosti za zaštitu ljudskih prava migranata koji ulaze u zemlju, u sklopu mješovitih migracionih tokova, što uključuje odrasle i djecu - tražioce azila, ekonomske migrante, potencijalne žrtve krijumčarenja i trgovine ljudima.

Posebni ciljevi učenja:

- Učenje o mješovitim migracionim tokovima u BiH i Evropi (znanje)
 - Omogućiti polaznicima da steknu znanje o definiciji i uzrocima mješovitih migrantskih tokova i da nauče definiciju migranta, tražioca azila, izbjeglice i žrtve trgovine ljudima kao preduslova za razumijevanje primjene standarda zaštite utvrđenih Evropskom konvencijom i praksom Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: Evropska konvencija/ Konvencija). Polaznicima treba da budu pruženi pregled i podaci o mješovitim migrantskim tokovima u Bosni i Hercegovini i Evropi sa kratkim osvrtom na genezu migracija koje su se odvijale od 2016. godine, te na način i uslove prihvata migranata i potrebu da nadležne vlasti pravovremeno reaguju u pogledu ispunjavanja (međunarodnih) obaveza da pruže zaštitu migrantima.

- Određivanje okvira zaštite koju migrantima nudi Evropska konvencija (znanje)
 - Pružiti polaznicima znanje o obavezama država ugovornica u pogledu opsega primjene Evropske konvencije na osobe koje sa nalaze pod njihovom jurisdikcijom uz upoznavanje sa konceptom jurisdikcije utvrđenim Evropskom konvencijom. U okviru ovog posebnog cilja učenja polaznicima je potrebno okvirno prezentovati sve članove Evropske konvencije čija se primjena razmatra u zavisnosti od okolnosti svakog specifičnog slučaja. Članove Evropske konvencije čiju primjenu razmatra Evropski sud u pojedinačnim slučajevima treba izložiti polaznicima putem praktičnih primjera iz sudske prakse.
- Razlikovanje lišavanja slobode od ograničenja kretanja (znanje)
 - Omogućiti polaznicima da steknu znanje o razlikovanju između ograničenja kretanja i lišavanja slobode u kontekstu zatvaranja stranaca u tranzitnim zonama i prihvatnim centrima za identifikaciju i registraciju migranata uz pružanje prezentacije polaznicima o testu koji Evropski sud koristi za razlikovanje ograničenja slobode kretanja migranata i njihovog lišavanja slobode. Putem primjera iz sudske prakse potrebno je polaznike upoznati sa načinom na koji Sud primjenjuje indikatore navedenog testa na okolnosti određenog slučaja.
- Utvrđivanje standarda primjenjivih na pritvaranje migranata (vještine)
 - Obučiti polaznike kursa o obavezama, uslovima i načinima kontrole slobode stranaca u smislu zadržavanja tražitelja azila i drugih migranata prije izdavanja dozvole za ulazak na teritoriju države uz učenje vještina procjene arbitrarnosti u postupanju nadležnih organa prilikom pritvaranja migranata, a što uključuje i obavezu države ugovornice da ispita sve okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. Ovdje je, takođe, potrebno obučiti polaznike o obavezama države da procijeni ranjivost određenih kategorija migranata i standarde koji se primjenjuju u zavisnosti od utvrđenog oblika ranjivosti migranata; pri tome se treba posebno osvrnuti na učenje o vještinama obaveza za primjenu svih proceduralnih zaštita koje migranti uživaju u skladu sa Evropskom konvencijom.
- Razmatranje primjene alternativnih rješenja u odnosu na pritvaranje migranata u pogledu domaćih zakona (vještine)
 - Svrha ovog posebnog cilja učenja jeste da polaznici steknu vještine o obavezama država ugovornica da u svakom konkretnom slučaju pritvora migranata razmatraju manje prisilne mjere kojima se može postići cilj samog pritvaranja, posebno uzimajući u obzir specifične okolnosti u kojima se nalaze ranjive grupe migranata.
- Procjena usklađenosti domaćih zakona sa standardima Evropske konvencije (vještine)
 - Kao poseban cilj učenja ovog kursa predviđeno je da, na osnovu znanja stečenog tokom predavanja, polaznici budu obučeni o vještinama koje će im omogućiti da procjenjuju samu usklađenost pozitivnog nacionalnog zakonodavstva sa standardima Evropske konvencije.

- Navođenje pozitivnih obaveza države u pogledu ranjivih migranata (znanje, vještine)
 - U okviru ovog specifičnog cilja učenja potrebno je omogućiti polaznicima da upotrijebe znanje o obavezama države u pogledu primjene konvencijskih standarda na ranjive grupe migranata, te da ih dalje proširuju u smislu stjecanja vještina o primjeni samih standarda u praksi.
- Razmatranje dimenzija ljudskih prava na povratak i repatrijaciju (vještine)
 - U okviru ovog specifičnog cilja učenja polaznike kursa je potrebno obučiti vještinama da šire pristupe razmatranju različitih dimenzija ljudskih prava u pogledu pitanja koja proizlaze iz povratka i repatrijacije migranata, posebno uzimajući u obzir stečeno znanje i vještine u okviru tematske cjeline *Deportacija ili ekstradicija*.
- Prepoznavanje važnosti pristupa usmjerenog na perspektivu žrtve integrisanog u sudskoj praksi (vještine, stavovi/vrijednosti)
 - Višedimenzionalno reflektovan specifični cilj koji treba postići u okviru učenja na ovom kursu jeste usvajanje vrijednosti i obučavanje polaznika vještinama o izrazitoj važnosti pristupa usmjerenog na perspektivu žrtve, takođe integrisanog u praksi Evropskog suda.

A) UPITNIK UZ POZIV ZA UČEŠĆE (OBRAZAC)

- Lični podaci (ime, prezime, pozicija):
- Sesija koju smatrate najznačajnijom iz ličnog iskustva i zašto?
- Koju temu smatrate najznačajnijom u dostavljenom programu i zašto?

B) TEST ZA POČETAK OBUKE (ZAKRUŽITI TAČAN ODGOVOR):

1. Koja je ispravna definicija migranta?¹

- a) Svaka osoba koja se nalazi izvan države porijekla,
- b) Svaka osoba koja se stalno nastanila izvan države porijekla,
- c) Svaka osoba koja se nalazi izvan države čiji je državljanin ili, u slučaju osoba bez državljanstva, svaka osoba koja se nalazi izvan države njenog rođenja, odnosno države u kojoj uobičajeno boravi.

¹ Tačan odgovor se nalazi na sljedećoj web-stranici Kancelarije Visokog komesara za ljudska prava, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/GlobalCompactMigration/MigrantsAndRefugees.pdf>, Razlika između migranata i izbjeglica, pristupljeno 25.4.2022. godine.

2) Koja je ispravna definicija tražioca azila?²

- a) Svaka osoba koja ima namjeru tražiti međunarodnu zaštitu;
- b) Svaka osoba koja je zatražila međunarodnu zaštitu;
- c) Svaka osoba koja je zatražila međunarodnu zaštitu i o čijem zahtjevu država u kojoj je zatražena međunarodna zaštita još uvijek nije donijela pravosnažnu odluku.

3) Koja je razlika između statusa tražioca azila i priznatog statusa izbjeglice?³

- a) Svaka osoba prije podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu (tražilac azila) mora imati priznat status izbjeglice;
- b) Država u kojoj je zatražena međunarodna zaštita u istom trenutku mora odlučiti i o statusu tražioca azila i o izbjegličkom statusu;
- c) Svaki tražilac azila neće u konačnici biti prepoznat kao izbjeglica, ali je svaka izbjeglica u početku bila u poziciji tražioca azila.

4. Koja je razlika između trgovine ljudima i krijumčarenja migranata?⁴

- a) Trgovina ljudima ima cilj da iskorištava migrante, a krijumčarenje migranata podrazumijeva radnje pomaganja pri njihovom nezakonitom prelasku međudržavne granice;
- b) Krijumčarenje migranata podrazumijeva radnje pomaganja pri njihovom nezakonitom prelasku međudržavne granice čiji je krajnji cilj njihovo iskorištavanje, a cilj trgovine ljudima su isključivo radnje pomaganja pri nezakonitom prelasku međudržavne granice;
- c) Trgovina ljudima je krivično djelo čiji je cilj iskorištavanje osobe koja može ili ne mora biti migrant, a krijumčarenje migranata, prema definiciji, ne uključuje iskorištavanje migranata.

2 Tačan odgovor se nalazi na sljedećoj web-stranici UNHCR-a, Pojmovnik, <https://www.unhcr.org/449267670.pdf>, pristupljeno 25.4.2022. godine.

3 Ibid.

4 Vidi, Ured za drogu i kriminal Ujedinjenih nacija, Trgovina ljudima, <https://www.unodc.org/unodc/en/human-traffic-king/faqs.html#h2>, pristupljeno 26.4.2022. godine.

C) TEMATSKE SESIJE:

TEMA 1.

Pregled mješovitih migrantskih tokova i podaci o mješovitim migrantskim tokovima u BiH i Evropi

Mješoviti migrantski tokovi

Mješoviti migrantski tokovi podrazumijevaju kretanja (grupa) ljudi na nezakonit način koji obično putuju zajedno, i to istim rutama i koristeći ista prijevozna sredstva.⁵ Činjenica je da se muškarci, žene i djeca, iako se kreću zajedno, odlučuju da napuste svoje domove zbog različitih razloga. Oni često bivaju prisiljeni da napuste svoje domove zbog oružanih sukoba ili progona, ili su u pokretu u potrazi za boljim životom. Različite okolnosti pod kojima ljudi migriraju kao dio mješovitih kretanja, u skladu sa međunarodnim pravom i dobro utvrđenom međunarodnom praksom, različito definišu i njihov status, te mogu uključivati tražioce azila, izbjeglice, osobe bez državljanstva, žrtve trgovine ljudima, djecu bez pratnje ili razdvojenu djecu i migrante u neregularnoj situaciji. Sve navedeno postavlja zahtjev nacionalnim autoritetima i cijeloj međunarodnoj zajednici za postojanje i primjenu sveobuhvatnog sistema identifikacije samog statusa migranata, te posljedično i za primjenu usaglašenih međunarodnih standarda na njihov utvrđeni status (ranije pobrojane kategorije ljudi koji migriraju).

Definicija migranta, tražioca azila, izbjeglice i žrtve trgovine ljudima

Migrant

Iako na međunarodnom nivou ne postoji normirana ni univerzalno prihvaćena definicija migranta, osobe u pokretu, Međunarodna organizacija za migracije je za svoje potrebe razvila definiciju migranta⁶, koja glasi:

"Krovni pojam koji nije definisan u međunarodnom pravu, a koji odražava uobičajeno laičko shvatanje migranta odnosi se na osobe koje se udaljavaju iz svog uobičajenog mjesta stanovanja, bilo unutar zemlje ili preko međunarodne granice, privremeno ili trajno, i zbog raznih razloga. Taj pojam uključuje niz dobro definisanih pravnih kategorija ljudi kao što su radnici migranti, krijumčareni migranti, kao i oni čiji status ili način kretanja nisu posebno definisani međunarodnim pravom kao što su međunarodni studenti."

Tražilac azila⁷

Tražilac azila je neko čiji zahtjev za utočište tek treba biti obrađen, odnosno osoba o čijem zahtjevu za međunarodnu zaštitu još uvijek nije odlučeno.

5 UNHCR, Definicija mješovitih migrantskih tokova, <https://www.unhcr.org/asylum-and-migration.html>, pristupljeno 26.4.2022. godine.

6 IOM, Definicija migranta, <https://www.iom.int/who-migrant-0>, pristupljeno 27.4.2022. godine.

7 UNHCR, Tražilac azila, <https://www.unhcr.org/asylum-seekers.html>, Ključni pojmovi o azilu i Evropski sud za ljudska prava, https://www.echr.coe.int/Documents/COURTalks_Asyl_Talk_SRP.PDF, pristupljeno 27.4.2022. godine.

Izbjeglica⁸

Izbjeglica je neko ko se ne može, ili ne želi vratiti u svoju zemlju porijekla zbog osnovanog straha da će biti proganjan zbog rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili političkog mišljenja.

Trgovina ljudima⁹

Trgovina ljudima označava regrutaciju, prijevoz, premještaj, nastanjivanje ili primanje osoba, koristeći se prijetnjom ili silom ili drugim oblicima prisile, otmicom, prevarom, obmanom, zlo-upotrebom vlasti ili neke pozicije ranjivosti, ili nuđenjem ili prihvatanjem plaćanja ili drugih koristi radi dobijanja pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom radi eksploatacije.

TEMA 2.

Opseg primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima na strane državljane

Evropska konvencija o ljudskim pravima u članu 1. propisuje da strane ugovornice garantuju svim osobama pod svojom jurisdikcijom sva konvencijska prava i slobode, a što suštinski podrazumijeva obavezu država – strana ugovornica da primjenjuju Evropsku konvenciju na sve osobe koje se nađu na njihovoj teritoriji bez obzira na to da li su njihovi državljani ili stranci.

Preciznije, država ugovornica je, u skladu sa članom 1. Evropske konvencije, odgovorna za sve radnje ili propuste svojih organa bez obzira na to da li su te radnje posljedica propusta domaćeg prava ili obaveze države da ispunjava međunarodne obaveze.¹⁰ U određenim situacijama sam koncept jurisdikcije u smislu primjene Evropske konvencije može nadilaziti samu teritoriju države - strane ugovornice. Pitanje koje se postavlja u ovim situacijama jeste da li se država, u smislu procjene okolnosti određenog slučaja, može smatrati odgovornom za propuste svojih organa vlasti koji su proizveli djestvo izvan teritorije same strane ugovornice.¹¹

Suprotno navedenom, a u pogledu principa (ne)spojivosti *ratione personae* same aplikacije sa Evropskom konvencijom, država se neće smatrati odgovornom za svoje eventualne radnje ili propuste ako podnositelj aplikacije nije aktivno legitimisan za podnošenje aplikacije,¹² ili ne može dokazati da je žrtva navodne povrede Evropske konvencije¹³, te ako je aplikacija pod-

8 Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. godine, UNHCR, <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html>, pristupljeno 27.4.2022. godine.

9 Konvencija Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima, Član 4, Definicije – tačka a., <https://rm.coe.int/168064898c>, pristupljeno 27.4.2022. godine.

10 Vidi slučaj Bosphorus Hava Yollari Turizm Ve Ticaret Anonim Sirketi protiv Irske, paragraf 153, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22appno%22:%2245036/98%22,%22itemid%22:%22001-69564%22>] pristupljeno 28.4.2022. godine.

11 Vidi slučaj Droz i Janoueski protiv Francuske i Španije, Ap. br. 12747/87, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%22DrozD%20i%20Janousek%22,%22itemid%22:%22001-57774%22>], pristupljeno 29.4.2022. godine.

12 Vidi slučaj Antilly Opštinski odjel protiv Francuske, Oduka – Izvještaj o slučaju, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%22Municipal%20Section%20of%20Antilly%22,%22display%22:\[2\],%22languageisocode%22:%22ENG%22,%22itemid%22:%22001-5648%22](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%22Municipal%20Section%20of%20Antilly%22,%22display%22:[2],%22languageisocode%22:%22ENG%22,%22itemid%22:%22001-5648%22)], pristupljeno 29.4.2022. godine.

13 Vidi slučaj Vallianatos i drugi protiv Grčke, paragraf 47, ap. br. 29381/09 i 32684/09, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-128294%22>], pristupljeno 29.4.2022. godine.

nesena protiv pojedinca¹⁴ ili države koja nije ratifikovala Konvenciju¹⁵. Primjena Evropske konvencije je generisala veliku sudsku praksu koja je suštinski definisala opseg primjene Konvencije na strane državljane, a koji se posebno odnosi na primjenu člana 2. (Pravo na život), člana 3. (Zabrana mučenja), člana 4. (Zabrana ropstva i prinudnog rada), člana 5. (Pravo na slobodu i sigurnost), člana 6. (Pravo na pravično suđenje), člana 8. (Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), člana 11. (Sloboda okupljanja i udruživanja), člana 12. (Pravo na sklapanje braka), člana 13. (Pravo na djelotvoran pravni lijek), člana 14. (Zabrana diskriminacije), člana 2. (Sloboda kretanja) i člana 4. Protokola broj 4 (Zabrana grupnog protjerivanja stranaca), člana 1. Protokola broj 7 (Proceduralne zaštite u vezi sa protjerivanjem stranaca), člana 1. Protokola broj 6 i Protokola broj 13 (Ukidanje smrtne kazne). Primjena člana 39. Pravila Suda je posebno značajna u smislu pružanja određenog opsega zaštite stranih državljana koji se nalaze na teritoriji države, odnosno pod jurisdikcijom strane ugovornice.

Preciznije, član 39. Pravila Suda pruža mogućnost Evropskom sudu da na aplikantov zahtjev, neke druge strane ili na osnovu vlastite inicijative naloži državi da preduzme privremene mjere dok ispituje slučaj, a koje se često sastoje od zahtjeva da se država (strana ugovornica) suzdrži od vraćanja stranih državljana u zemlju za koju se tvrdi da bi se njihovim povratkom u nju oni suočili sa smrću, mučenjem ili drugim vrstama zlostavljanja.¹⁶

Slijedom svih navedenih članova čijim je tumačenjem Evropski sud za ljudska prava suštinski uspostavio opseg primjene Evropske konvencije na strane državljane, u nastavku je pruženo njihovo tumačenje putem primjera primjene na strane državljane.

Član 2. Evropske konvencije zabranjuje izručenje ili deportaciju pojedinca drugoj državi u kojoj postoje dokazani značajni razlozi da bi se on ili ona u toj državi suočili sa stvarnim rizikom da budu povrgnuti smrtnoj kazni. Evropski sud za ljudska prava je u presudi *Al-Nashari protiv Poljske i Husayn (Abu Zubaydah) protiv Poljske*, između ostalog, utvrdio povredu člana 2. (Pravo na život) Evropske konvencije zbog toga što su poljske vlasti omogućile "posebno izručenje" aplikanta koji je državljanin Saudijske Arabije, jemenskog porijekla i Palestinac bez državljanstva, a koji je boravio na njenom teritoriju, te da je za vrijeme aplikantovog transfera iz Poljske postojao značajan i predvidljiv rizik da će mu, nakon suđenja pred vojnim sudom u Americi, biti izrečena smrtna kazna.¹⁷ Evropski sud za ljudska prava je u više navrata razmatrao aplikacije koje su se odnosile na udaljšavanje pojedinaca za koje se smatralo da su prijatnja državnoj sigurnosti, te u više postupaka presudio da je član 3. (Zabrana mučenja) Evropske konvencije, odnosno zabrana podvrgavanja pojedinca torturi, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju, apsolutan. U tom smislu Evropski sud je u nekoliko presuda utvrdio da nije moguće odvagati rizik od zlostavljanja pojedinca u odnosu na iznesene razloge za

14 Vidi slučaj Durini protiv Italije, Odluka Komisije od 12 januara 1994. godine, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-82831%22>}, pristupljeno 29.4.2022. godine.

15 Vidi slučaj E.S. protiv Savezne Republike Njemačke, Odluka Komisije od 29. novembra 1995. godine, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-2480%22>}, pristupljeno 29.4.2022. godine.

16 Pravila Suda, član 39, https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf; Vidi slučaj Savridin Džuharev protiv Rusije, ap. br. 71386710, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%22Savridin%20Dzhurayev%20v.%20Russia%22,%22itemid%22:%22001-119416%22>}, pristupljeno 3.5.2022. godine.

17 Vidi sažetak presude Al-Nashari protiv Poljske i Husayn (Abu Zubaydah) protiv Poljske, ap. br. 28761/11 i 7511/13, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%22Al%20Nashiri%20protiv%20Poljske%22,%22documentcollectionid%22:%22JUDGMENTS%22,%22REPORTS%22,%22RESOLUTIONS%22,%22itemid%22:%22001-165614%22>}, pristupljeno 3.5.2022. godine.

protjerivanje. Takav stav Evropski sud je usvojio i u predmetu *Saadi protiv Italije* u kojem je utvrdio da bi, u slučaju da Italija protjera aplikanta, državljanina Tunisa, inače teroriste osuđenog u odsustvu u Tunisu, predstavljalo povredu člana 3. Evropske konvencije.¹⁸

Član 4. (Zabrana ropstva i prinudnog rada) Evropske konvencije zahtijeva da niko ne smije biti držan u ropstvu ili u položaju podređenosti i zabranjuje prisilni ili obavezni rad. Evropski sud je u predmetu *Siliadin protiv Francuske* utvrdio da je rad aplikanta, državljanina Toga, kao kućne posluge petnaest sati dnevno, bez slobodnog dana i plate za period od nekoliko godina, predstavljalo ropstvo i prisilni i obavezni rad, utvrđujući povredu člana 4. Evropske konvencije.¹⁹ Iako član 4. Evropske konvencije u svom tekstu nigdje izričito ne spominje trgovinu ljudima kao pitanje primjene ovog člana, Evropski sud za ljudska prava je usvojio stav da ponašanje ili određena situacija mogu dovesti do pitanja trgovine ljudima u smislu primjene člana 4, i to samo ako su zadovoljena sva tri definišuća elementa definicije trgovine ljudima pružene u Konvenciji Vijeća Evrope o suzbijanju trgovine ljudima,²⁰ i Protokola za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno žena i djece²¹. Veliko vijeće Evropskog suda je u predmetu *S.M. protiv Hrvatske* donijelo presudu u kojoj je utvrdilo da je došlo do povrede člana 4. Evropske konvencije zbog utvrđenih nedostataka u istrazi hrvatskih vlasti u smislu aplikanticinih navoda da je nekoliko mjeseci bila prisiljena na prostituciju.²² Evropski sud je u navedenoj presudi posebno naveo da se trgovina ljudima, u smislu člana 3(a) Protokola iz Palermo i člana 4(a) Konvencije Vijeća Evrope o suzbijanju trgovine ljudima, ubraja u opseg primjene člana 4. Evropske konvencije o ljudskim pravima.²³

Cilj člana 5. (Pravo na slobodu i sigurnost) Evropske konvencije je da osigura na niko ne bude proizvoljno lišen slobode i sigurnosti. U pogledu pritvora i ograničenja kretanja stranaca, Evropski sud za ljudska prava je, u smislu protjerivanja stranca sa teritorije države ugovornice, u predmetu *Mikolenko protiv Estonije* razmatrao protjerivanje stranca – aplikanta, bivšeg sovjetskog i ruskog vojnog lica.²⁴ Nakon što je Estonija stekla nezavisnost, aplikantu je odbijeno produženje dozvole za boravak u zemlji. S obzirom na to da aplikant nije napustio Estoniju

18 Vidi sažetak presude *Saadi protiv Italije*, ap. br. 37201/06, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Saadi%20protiv%20Italije%22%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22JUDGMENTS%22%2C%22COMMUNICATEDCASES%22%2C%22CLIN%22%2C%22ADVISORYOPINIONS%22%2C%22REPORTS%22%2C%22RESOLUTIONS%22%22%7D%2C%22itemid%22:%5B%222001-118463%22%7D%7E%22>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

19 Presuda Suda u predmetu *Siliadin protiv Francuske*, ap. br. 73316/01, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Siliadin%20v.%20France%22%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22JUDGMENTS%22%2C%22COMMUNICATEDCASES%22%2C%22CLIN%22%2C%22ADVISORYOPINIONS%22%2C%22REPORTS%22%2C%22RESOLUTIONS%22%22%7D%2C%22itemid%22:%5B%222001-69891%22%7D%7E%22>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

20 Konvencija Vijeća Evrope o suzbijanju trgovine ljudima, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=197>, <https://rm.coe.int/16805d41ed>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

21 Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno žena i djece, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/ProtocolonTrafficking.pdf>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

22 Vidi sažetak presude *S.M. protiv Hrvatske*, ap. br. 60561, <https://www.lastradainternational.org/news/echr-publishes-judgement-on-article-4-prohibition-of-slavery-forced-labour/>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

23 Vidi paragraf 54. presude *S.M. protiv Hrvatske*, ap. br. 60561, <https://www.lastradainternational.org/news/echr-publishes-judgement-on-article-4-prohibition-of-slavery-forced-labour/>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

24 Vidi sažetak presude *Mikolenko protiv Estonije*, ap. br. 10664/05, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Mikolenko%20v.%20Estonia%22%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22JUDGMENTS%22%2C%22COMMUNICATEDCASES%22%2C%22CLIN%22%2C%22ADVISORYOPINIONS%22%2C%22REPORTS%22%2C%22RESOLUTIONS%22%22%7D%2C%22itemid%22:%5B%222002-1268%22%7D%7E%22>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

u predviđenom roku, a njegovo trenutno protjerivanje nije bilo moguće jer nije imao putne isprave, upravni sud je na osnovu Zakona o obavezi napuštanja i zabrani ulaska odobrio smještanje aplikanta u centar za protjerivanje.²⁵ Nakon što je sud ocijenio sve okolnosti slučaja, utvrdio je da je smještaj aplikanta u centar za protjerivanje trajao prekomjerno dugo, u periodu od tri godine i sedam mjeseci, te je, u skladu sa tim, utvrdio da je povrijeđen član 5. (Pravo na slobodu i sigurnost) Evropske konvencije.

Evropski sud za ljudska prava u svojoj praksi, u pogledu izručenja ili protjerivanja stranaca, preispitivao je okolnosti u kojima bi pojedinac mogao biti u opasnosti od očitog uskraćivanja pravde, odnosno očitog uskraćivanja poštenog suđenja u državi u koju se protjeruje, ili u državi koja je podnijela zahtjev za njegovo ili njeno izručenje. Evropski sud je u pogledu zaštite koju pruža član 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije jasno precizirao da opasnost od očitog uskraćivanja pravde mora nadilaziti puke nepravilnosti i nedostatke mjera zaštite u postupcima suđenja, a što se smatra kršenjem člana 6. u državi ugovornici.²⁶ U smislu protjerivanja ili izručenja stranaca zemlji koja nije država ugovornica, Evropski sud je u svojoj praksi uspostavio niže standarde garancije i utvrdio da opasnost od kršenja načela poštenog suđenja garantovanog članom 6. s obzirom na aplikanta mora biti tolika da temeljno dovodi do poništenja ili uništenja same suštine prava zajamčenog ovim članom.

Evropski sud je razvio bogatu sudsku praksu u pogledu tumačenja i primjene člana 8. (Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života) Evropske konvencije na strane državljanke. Opseg primjene člana 8. Evropske konvencije Evropski sud je razmatrao u smislu protjerivanja trajno nastanjenih stranaca, odnosno osoba kojima je formalno već priznato pravo boravka u državi ugovornici, odnosno osoba kojima je to pravo naknadno ukinuto, između ostalog, zbog toga što je ta osoba počinila krivično djelo. Evropski sud je u svjetlu primjene člana 8, takođe, ispitivao slučajeve koji se odnose na pristup državnom području u svrhu spajanja porodice. Iako član 8. Evropske konvencije, prema tumačenju Evropskog suda, ne garantuje pravo na stjecanje državljanstva države ugovornice, proizvoljno uskraćivanje državljanstva u određenim okolnostima može otvoriti pitanje koje prozlaži iz opsega primjene člana 8. Evropske konvencije, a zbog eventualnog utjecaja koji uskraćivanje može imati na privatni život pojedinca. U predmetu *Slivenko protiv Latvije*²⁷ Evropski sud za ljudska prava je ispitivao okolnosti slučaja protjerivanja porodice bivšeg sovjetskog vojnog lica, te je u tom smislu utvrdio povredu člana 8. Evropske konvencije zbog toga što je zaključio da se pripadnost porodici oca penzionisanog bivšeg sovjetskog vojnog lica ne može smatrati prijatnom po nacionalnu sigurnost Latvije, te da se protjerivanje aplikanta ne može smatrati nužnim u demokratskom društvu. U ovom predmetu Evropski sud je posebno razmatrao okolnosti tog slučaja u smislu da su aplikanti tokom svog života u Latviji razvili lične, društvene i ekonomske veze koje nisu bile povezane sa njihovim statusom, te da nije dokazano da nivo njihovog tečnog latvijskog jezika nije dovoljan da bi u Latviji mogli voditi normalan život. Opseg primjene člana 11. (Sloboda okupljanja i udruživanja) Evropski sud za ljudska prava razmatrao je u predmetu

25 Presuda Suda u predmetu *Moskovski ogranak Vojske spasa protiv Rusije*, ap. br. 72881/01, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22The%20Moscow%20branch%20of%20the%20Salvation%20Army%20against%20Russia%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-77249%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

26 Vidi paragraf 115, Presuda Evropskog suda *Ahorugeze protiv Švedske*, ap. br. 37075, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-107183%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

27 Vidi sažetak presude *Slivenko protiv Latvije*, ap. br. 48321, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Slivenko%22%2C%22itemid%22:%5B%22002-4655%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

*Moskovski ogranak Vojske spasa protiv Rusije*²⁸ u kojem je gradski sud u Moskvi utvrdio da se, u skladu sa odredbama Zakona o vjerama Ruske Federacije, zahtijeva da osnivači organizacije (vjerske zajednice) budu ruski državljani, dok je u ovom slučaju utvrđeno da je u izvršnom dijelu organizacije funkcije obavljalo pet stranih državljana. Evropski sud za ljudska prava je usvojio stav da u ovom konkretnom slučaju nije postojalo razumno i objektivno opravdanje za razlikovanje ruskih i stranih državljana u pogledu mogućnosti učestvovanja u radu vjerskih zajednica, te je, između ostalog, utvrdio povredu člana 11. Evropske konvencije.

Evropski sud za ljudska prava u pogledu područja primjene člana 12. (Pravo na sklapanje braka) na strance usvojio je opšti stav da države ugovornice mogu nametnuti razumne uslove na pravo stranih državljana da sklapaju brak radi utvrđivanja pogodnosti samog braka, te ukoliko je potrebno, država ugovornica ga može i spriječiti. U slučaju *O'Donoghue i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*²⁹ Evropski sud je razmatrao okolnosti zahtjeva za odobrenje zaključenja braka imigranata u crkvi koja nije engleska crkva. U tom slučaju Evropski sud za ljudska prava je, između ostalog, utvrdio povredu člana 12. Evropske konvencije zbog toga što je utvrdio da je primjenom zakonodavstva Ujedinjenog Kraljevstva aplikant (migrant), zbog svog vjerskog uvjerenja, bio doveden u neravnopravan položaj u pogledu njegovog prava na zaključenje braka.

Cilj člana 13. (Pravo na efikasan pravni lijek) Evropske konvencije je osigurati mehanizme na nacionalnom nivou tako da pojedinci imaju pravo na pristup pomoći zbog kršenja njihovih prava iz Konvencije, istovremeno sprečavajući pojedinca koji nije iskoristio efikasne pravne lijekove koji su mu bili pruženi na nacionalnom nivou da uživa prava i procesne garancije koje predviđa sam član 13. Konvencije. Evropski sud je u pogledu stranih državljana razmatrao opseg primjene člana 13. na način da je posebno ispitivao slučajeve koji su se ticali sprečavanja ulaska stranaca (migranata) na teritoriju države ugovornice, odnosno njihovog sprečavanja da podnesu zahtjev za azil. U slučaju *A.E.A. protiv Grčke*³⁰ Evropski sud za ljudska prava je donio presudu u kojoj je utvrdio da je Grčka, između ostalog, povrijedila ljudska prava sudanskog državljanina u smislu kršenja garancija iz člana 13. jer je on bio spriječen da podnese zahtjev za azil u Grčkoj zbog nedostataka grčkog sistema o azilu. Naime, iako pravo na podnošenje zahtjeva za azil nije kao takvo izričito propisano Evropskom konvencijom, Konvencija se primjenjuje na sve tražioce azila i izbjeglice koji se nađu pod jurisdikcijom države ugovornice.

Članom 14. (Zabrana diskriminacije) Evropske konvencije je utvrđeno pravo da se uživaju prava i slobode iz Konvencije bez bilo kakve diskriminacije. Garancije predviđene članom 14. ne postoje samostalno na način da diskriminacija kao takva nije zabranjena, već je isključivo zabranjena diskriminacija u uživanju prava i sloboda garantovanih Evropskom konvencijom. Evropski sud za ljudska prava u svojoj praksi utvrdio je da, iako je imigracioni status kao takav dodijeljen zakonom, a nije svojstven pojedincu, iz takvog statusa proizlazi širok raspon prav-

28 Presuda Suda u predmetu *Moskovski ogranak Vojske spasa protiv Rusije*, ap. br. 72881/01, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22The%20Moscow%20branch%20of%20the%20Salvation%20Army%20against%20Russia%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-77249%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

29 Vidi sažetak presude Suda u predmetu *O'Donoghue i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, ap. br. 34848, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22O%27%20Donoghue%20and%20Others%20v.%20the%20United%20Kingdom%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-118860%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

30 Presuda Suda u predmetu *A.E.A. protiv Grčke*, ap. br. 39034, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22A.E.A.%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-181600%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

nih i drugih učinaka.³¹ Evropski sud je u svojoj praksi, između ostalog, posebno razmatrao opseg primjene člana 14. na pitanja sjedinjavanja porodice izbjeglica, diferencijalnog tretmana s obzirom na odobreni status (izbjeglica ili nešto drugo), i pitanja obaveze plaćanja određenih taksi u zavisnosti od utvrđenog statusa migranta. S tim u vezi, Evropski sud je u predmetu *Ponomaryovi protiv Bugarske* utvrdio kršenje člana 14. Evropske konvencije, jer je u ovom slučaju Bugarska, iako na osnovu važećeg zakona, neosnovano tražila od dva ruska učenika koji su živjeli sa majkom u Bugarskoj da na osnovu svog državljanstva i imigracionog statusa plaćaju takse za pohađanje srednje škole premda državljani i stranci pod određenim uslovima imaju pravo na besplatno školovanje.³² Evropski sud je u ovom predmetu, takođe, utvrdio da aplikanti nisu imali nezakonit status, odnosno da nisu došli ni boravili u zemlji nezakonito, te uprkos činjenici što aplikanti nisu imali odobrenja za stalno nastanjenje u Bugarskoj, vlasti se nisu protivile njihovom ostanku u Bugarskoj.

Član 2. Protokola broj 4 (Sloboda kretanja) Evropske konvencije garantuje svakom ko se zakonito nalazi na teritoriji države tri različita prava, i to slobodu kretanja i slobodu izbora vlastitog prebivališta na teritoriji države ugovornice, kao i slobodu napuštanja bilo koje države ugovornice, a što uključuje slobodu i napuštanja svoje države. U svojoj praksi Evropski sud je razmatrao područje primjene člana 2. Protokola broj 4 Konvencije, te je u tom pogledu prihvatio i mogućnost nametanja određenih restrikcija na uživanje sloboda koje proizlaze iz ovog člana, a koje se tiču kršenja imigracionog prava (druge) države. U tom pogledu Evropski sud je u predmetu *Stamose protiv Bugarske*³³ razmatrao opravdanost restriktivnih mjera koje su vlasti Bugarske nametnule aplikantu nakon što je on deportovan iz Sjedinjenih Američkih Država zbog kršenja imigracionog zakona. Preciznije, u spomenutom slučaju vlasti Bugarske su aplikantu, svom državljaninu, nakon obavještenja Ambasade Sjedinjenih Američkih Država, izdale trogodišnju zabranu putovanja i zaplijenile pasoš uz zabranu sudskog preispitivanja te odluke. U ovom slučaju Evropski sud je utvrdio kršenje aplikantovog prava iz člana 2. Protokola broj 4 zbog toga što je sud ocijenio da takvo miješanje u aplikantovo pravo nije bilo nužno u demokratskom društvu.

Osnovni cilj člana 4. Protokola broj 4 (Zabrana grupnog protjerivanja stranaca) Evropske konvencije je sprečavanje države da udalji određeni broj stranaca prije nego što su njihove lične okolnosti ispitane, te da im se, s tim u vezi, omogući da iznesu svoje tvrdnje protiv mjera koje su donijele nadležne vlasti. Evropski sud je, u smislu primjene člana 4. Protokola broj 4, definisao pojam stranca na način da se strancem smatra ne samo osoba koja zakonito boravi na teritoriji već i "svi koji nemaju stvarno pravo na državljanstvo u nekoj državi, bilo da prolaze kroz zemlju ili su u njoj privremeno ili stalno nastanjeni, bilo da su izbjeglice ili su u zemlju ušli

31 Vidi presudu Suda u predmetu *Hode i Abdi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, ap. br. 22341, paragraf 47, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Hode%20and%20Abdi%20v.%20the%20United%20Kingdom%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-114244%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

32 Vidi sažetak presude Suda u predmetu *Ponomaryovi protiv Bugarske*, ap. br. 5335, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Ponomaryovi%20v.%20Bulgaria%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-118821%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

33 Vidi sažetak presude Suda u predmetu *Stamose protiv Bugarske*, ap. br. 29713/05, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22STAMOSE%20v.%20BULGARIA%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-126070%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

po svom nahodaenju, ili da su apatridi ili da posjeduju neko drugo državljanstvo".³⁴ U pogledu opsega primjene člana 4. Protokola broj 4, Sud je razmatrao pitanja teritorijalne primjene i nadležnosti u odnosu na strance koji su već bili na teritoriji države ugovornice, ili koje su nadležne vlasti vratile sa granica, ili kada je u pitanju bila grupa stranaca istog etničkog ili nacionalnog porijekla. U predmetu *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* Evropski sud za ljudska prava je odlučivao o primjenjivosti člana 4. Protokola broj 4 u slučaju u kojem su vlasti države ugovornice vraćale strance u treću državu vršenjem radnji van nacionalne teritorije, istovremeno razmatrajući da li je vraćanje aplikantata u Libiju predstavljalo "kolektivno protjerivanje stranaca".³⁵ Evropski sud je u tom slučaju zaključio da je država izuzetno ostvarila svoju nadležnost izvan državne granice, te da je posljedično opisano postupanje predstavljalo kolektivno protjerivanje stranaca, odnosno da je prekršen član 4. Protokola broj 4 Evropske konvencije.

Član 1. Protokola broj 7 (Proceduralne mjere zaštite u vezi sa protjerivanjem stranaca) pruža proceduralne zaštite u smislu protjerivanja stranaca, precizirajući da stranac ne može biti protjeran osim na osnovu odluke donesene u skladu sa zakonom, pružajući u svom prvom stavu listu proceduralnih zaštita stranaca u smislu donošenja odluke o njihovom protjerivanju, dok u svom drugom paragrafu predviđa okolnosti pod kojima stranac može biti protjeran prije ostvarivanja svojih prava zagaranovanih prvim stavom ovog člana Konvencije. Član 1. Protokola broj 7 se isključivo primjenjuje u odnosu na strance koji zakonito borave na teritoriji države ugovornice. U smislu izuzetaka od primjene proceduralnih zaštita u vezi sa protjerivanjem stranaca nabrojanih u stavu 1. člana 1. Protokola broj 7, Evropski sud je razmatrao odluku Ministarstva unutrašnjih poslova Makedonije o protjerivanju aplikantice, srpske državljanke, koja je zakonito boravila na teritoriji Makedonije, zbog toga što je ona navodno predstavljala opasnost po nacionalnu sigurnost Makedonije. Iako je tu odluku preispitao nadležni sud u Makedoniji, Evropski sud je utvrdio da je mjera protjerivanja morala biti donesena u kontraktornom postupku, a ne, kako je to bio slučaj u ovom predmetu, da je nadležni sud samo prihvatio navode nadležnog organa da aplikantica predstavlja opasnost po nacionalnu sigurnost.³⁶ Slijedom navedenog, Evropski sud je utvrdio da je u tom slučaju povrijeđen član 1. Protokola broj 7 Evropske konvencije.

Članom 1. Protokola broj 6 i članom 1. Protokola broj 13 (Ukidanje smrtno kazne) je zabranjena smrtna kazna u svim okolnostima s tim da je Evropski sud tumačenjem člana 1. Protokola broj 13 u svojoj praksi utvrdio i zabranu izručenja ili protjerivanja pojedinca u drugu državu ako je izvjesno ili opravdano vjerovati da bi on ili ona u toj državi bili izloženi stvarnom riziku od

34 Vidi presudu Suda u predmetu *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije*, ap. br. 27765/09, paragraf 174, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Hirsi%20Jamaa%20and%20others%20v.%20Italije%22%2D%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2D%22CHAMBER%22%2D%22itemid%22:%5B%22001-117613%22%5D%7D>}, pristupljeno 3.5.2022. godine.

35 Vidi sažetak presude u predmetu *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije*, ap. br. 27765/09, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Hirsi%20Jamaa%20and%20others%20v.%20Italije%22%2D%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2D%22CHAMBER%22%2D%22itemid%22:%5B%22001-118846%22%5D%7D>}, pristupljeno 3.5.2022. godine.

36 Vidi sažetak presude Suda u predmetu *Ljafiti protiv Makedonije*, ap. br. 19017/16, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Ljafiti%20v.%20the%20former%20Yugoslav%20Republic%20of%20Macedonia%22%2D%22documentcollectionid%22:%5B%22JUDGMENTS%22%2D%22DECISIONS%22%2D%22itemid%22:%5B%22001-195753%22%5D%7D>}, pristupljeno 3.5.2022. godine.

podvrgavanja smrtnoj kazni. U predmetu *Al-Sadun i Mufdi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*³⁷ Sud je razmatrao slučaj transfera pritvorenika iračkim vlastima iako su time aplikanti bili izloženi opasnosti od smrtne kazne, te je nakon razmatranja svih okolnosti slučaja, između ostalog, utvrdio kršenje člana 3. (Zabrana mučenja). Prema stavu Evropskog suda, aplikanti su i *de iure* i *de facto* bili u nadležnosti vlasti Ujedinjenog Kraljevstva prije svog transfera u irački pritvor radi suđenja, te je posljedično tome sud utvrdio i povredu člana 3. Evropske konvencije zbog toga što smrtna kazna izaziva "fizičku bol [...] i snažnu psihološku patnju prouzrokovanu činjenicom da čovjek unaprijed zna da mu predstoji smrt – [i smatra se] nečovječnim i ponižavajućim postupanjem ili kažnjavanjem u smislu člana 3. Konvencije", istovremeno ne razmatrajući eventualnu povredu člana 1. Protokola broj 6 i člana 1. Protokola broj 13.

Član 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima (*ratione loci*)

Načelo *ratione loci*, u smislu dopuštenosti same aplikacije, zahtijeva da se navodna povreda Evropske konvencije dogodila unutar nadležnosti tužene države (strane ugovornice), odnosno na području koje ne mora biti isključivo unutar državne granice tužene države, već se nalazi na području koje ona djelotvorno kontroliše. Presuda Evropskog suda u predmetu *Kipar protiv Turske*³⁸, između ostalog, utvrdila je odgovornost Turske za kršenje nekoliko članova Evropske konvencije, zbog dešavanja u Turskoj Republici Sjeverni Kipar, te je u istoj presudi Evropski sud utvrdio i da činjenice koje su bile predmet aplikacije spadaju pod jurisdikciju Turske.³⁹ Ovo zbog toga, kako je to Evropski sud ustanovio, što Turska ima efektivnu kontrolu nad cijelim dijelom sjevernog Kipra, a što podrazumijeva i njenu angažovanost u pogledu akata lokalne samouprave, te se, u skladu s tim, ima smatrati da se kršenja prava na sjevernom Kipru mogu pripisati u nadležnost Turske; ovo u smislu tumačenja člana 1. (Obaveza poštovanja) (jurisdikcija) Evropske konvencije. U pogledu razmatranja spojivosti aplikacija sa principom *ratione loci*, Sud je usvojio stav da će država ugovornica biti odgovorna za radnje i propuste svojih diplomatskih i konzularnih predstavnika u drugim državama. U tom smislu Evropski sud je u predmetu *Al-Skeini protiv Ujedinjenog Kraljevstva* ponovio već usvojeni stav da "djela diplomatskih i konzularnih predstavnika koji su prisutni na stranoj teritoriji, u skladu s odredbama međunarodnog prava, mogu vršiti jurisdikciju kada ti agenti vrše vlast i kontrolu nad drugima"⁴⁰. Ipak, Evropski sud je u predmetu *M.N. i drugi protiv Belgije*⁴¹ donio odluku kojom je aplikacije aplikantata proglasio nedopuštenim, jer je utvrdio da Belgija nije izvršavala vanteritorijalnu jurisdikciju nad aplikantima koji su prvobitno tražili da im se izda viza za kratkotrajni boravak u Belgiji radi podnošenja zahtjeva za azil zbog sukoba u Siriji, uzimajući u

37 Vidi sažetak presude Suda *Al-Sadun i Mufdi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, ap. br. 61498/08, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Al-Saadoon%20i%20Mufdhi%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-117783%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

38 Presuda Suda u predmetu *Kipar protiv Turske*, ap. br. 25781/94, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22dmdocnumber%22:%5B%22697331%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-59454%22%5D%7D>, pristupljeno 5.5.2022. godine.

39 Presuda Suda u predmetu *Al-Skeini protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, ap. br. 55721/07, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Al-Skeini%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-105606%22%5D%7D>, pristupljeno 5.5.2022. godine.

40 Presuda Suda u predmetu *Al-Skeini protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, ap. br. 55721/07, paragraf 134, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Al-Skeini%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-105606%22%5D%7D>, pristupljeno 5.5.2022. godine.

41 Odluka Suda u predmetu *M.N. i drugi protiv Belgije*, ap. br. 3599/18, file:///C:/Users/User/Downloads/M.N.%20AND%20OTHERS%20v.%20BELGIUM%20-%20[Croatian%20Translation]%20by%20the%20Office%20of%20the%20representative%20of%20the%20Republic%20of%20Croatia%20(2).pdf, pristupljeno 5.5.2022. godine.

obzir da je njihove zahtjeve obradio i odbio Ured za strance u Belgiji. Ovdje je bitno napomenuti da će se aplikacije koje se tiču zavisnog područja države ugovornice smatrati nespojivim *ratione loci* ukoliko država ugovornica nije dala izjavu na osnovu člana 56. kojom proširuje primjenu Evropske konvencije na zavisno područje o kojem je riječ. Komisija, inače preteča Evropskog suda za ljudska prava, ovaj stav je iznijela u odluci *Bui Van Thanh i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁴² u kojoj je razmatrala pritužbe aplikanata pod jurisdikcijom Hong Konga, te je utvrdila da su aplikacije nedopuštene zbog toga što Ujedinjeno Kraljevstvo nikada nije dalo izjavu kojom proširuje primjenu Evropske konvencije na područje zavisne teritorije, u ovom slučaju Hong Konga.

Evropski sud za ljudska prava u predmetu *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije*⁴³ razmatrao je pitanje jurisdikcije vlasti Italije u slučaju presretanja italijanske obalne straže migranata na otvorenom moru i njihovog vraćanja u Libiju bez pružanja mogućnosti da podnesu zahtjev za azil. Evropski sud je u ovom predmetu utvrdio da su se aplikanti nalazili pod jurisdikcijom Italije u smislu tumačenja primjene Konvencije, odnosno njenog člana 1, jer je Italija izvršavala jurisdikciju nad migrantima na otvorenom moru. Slično navedenom, Evropski sud je razmatrao i slučajeve u kojima su pripadnici granične službe spriječili osobe da uđu na područje države ugovornice na način da im nisu dopuštali da se iskrcaju u luci, ili da prijeđu kopneni granični prijelaz. U odluci *M.A. i drugi protiv Latvije*⁴⁴ u kojoj je Evropski sud razmatrao aplikaciju nekoliko aplikanata, ruskih državljana, većinom Čečena, kojima je odbijen ulazak na područje Latvije zbog toga što nisu imali valjane vize ili boravišne dozvole, te je utvrđeno da pitanja koja proizlaze iz aplikacija bez ikakve sumnje spadaju pod jurisdikciju Latvije u smislu tumačenja člana 1. (Obaveza poštovanja ljudskih prava) Evropske konvencije. Evropski sud je u predmetu *M.K. i drugi protiv Poljske*⁴⁵, razmatrajući slučaj u kojem je granična služba Poljske odbila da aplikanti uđu u Poljsku, zanemarujući njihove izjave o namjeri da podnesu zahtjev za azil, takođe utvrdio jurisdikciju vlasti Poljske u pogledu navoda iz aplikacija, u smislu tumačenja člana 1. Evropske konvencije.

Veliko vijeće Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Z.A. i drugi protiv Rusije*⁴⁶ odlučivalo je o pitanju zakonitosti zadržavanja ruskih vlasti državljana Iraka, Palestine, Sirije i Somalije na moskovskom aerodromu (tranzitna zona) pri čemu su im, takođe, bili odbijeni zahtjevi za odobrenje izbjegličkog statusa u Rusiji. U ovom predmetu Veliko vijeće je potvrdilo da su aplikanti bili pod jurisdikcijom ruskih vlasti u smislu primjene člana 1. Evropske konvencije, te

42 Odluka Komisije u predmetu *Bui Van Thanh i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, ap. br. 16137/90, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22dmdocnumber%22:%5B%22664809%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-647%22%5D%7D>, pristupljeno 5.5.2022. godine.

43 Vidi presudu Suda u predmetu *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije*, ap. br. 27765/09, paragraf 174, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Hirsi%20Jamaa%20and%20others%20v.%20Italije%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-117613%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

44 Vidi odluku Suda u predmetu *M.A. i drugi protiv Latvije*, paragraf 70, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-188267%22%5D%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

45 Vidi presudu Suda u predmetu *M.K. i drugi protiv Poljske*, ap. br. 40503/17, 42902/17 i 43643/17), paragraf 132, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203840%22%5D%7D>, pristupljeno 5.5.2022. godine.

46 Presuda Velikog vijeća Suda u predmetu *Z.A. i drugi protiv Rusije*, ap. br. 61411/15, 61420/15 i 3028/16, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Z.A.%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22DECISIONS%22%2C%22COMMUNICATEDCASES%22%2C%22CLIN%22%2C%22ADVISORYOPINIONS%22%2C%22REPORTS%22%2C%22RESOLUTIONS%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-198811%22%5D%7D>, pristupljeno 6.5.2022. godine.

je još jednom navelo da svi aerodromi na teritoriji jedne zemlje, uključujući i međunarodne, spadaju pod jurisdikciju države ugovornice na čijoj teritoriji se nalaze⁴⁷. U prilog ovome govori i zaključak Velikog vijeća da su se aplikanti nalazili pod kontrolom ruskih vlasti.

Legitimna ograničenja (*ratione personae*) kao što su član 16. EKLJP i član 1. Protokola broj 7 EKLJP

Član 16. Evropske konvencije⁴⁸ pruža mogućnost državama ugovornicama da ograniče političke aktivnosti stranim državljanima u vezi sa njihovim pravima iz člana 10. (Sloboda izražavanja), 11. (Sloboda okupljanja i udruživanja), 14. (Zabrana diskriminacije), uključujući i član 1. Protokola broj 12 (Opšta zabrana diskriminacije).

U predmetu *Piermontu v. Francuska*⁴⁹ Evropski sud za ljudska prava je razmatrao slučaj u kojem je aplikantica, njemačka državljanica i članica Evropskog parlamenta, učestvovala u demonstracijama protiv vlasti na prekomorskoj teritoriji Francuske (Francuska Polinezija) i koju su tom prilikom vlasti protjerale iz Francuske Polinezije, te kojoj je bila izrečena zabrana ponovog ulaska na tu teritoriju. Aplikantica je pred Evropskim sudom tvrdila da je Francuska navedenim mjerama prekršila njeno pravo slobode izražavanja garantovano članom 10. Evropske konvencije. U tom slučaju Evropski sud se nije složio sa tvrdnjom francuske vlade o načelu primjene člana 16. Konvencije na aplikanticu, odnosno prava države da joj ograniči slobodu izražavanja. Naime, Evropski sud je u tom predmetu zaključio da član 16. Konvencije nije primjenjiv na situaciju koja proizlazi iz predmetne aplikacije zbog toga što se ovdje radi o osobi koja posjeduje državljanstvo države članice Evropske unije uz činjenicu da stanovnici Francuske Polinezije imaju pravo da glasaju na izborima za Evropski parlament⁵⁰.

Član 1. Protokola broj 7 (Proceduralne mjere zaštite u vezi sa protjerivanjem stranaca)⁵¹ se isključivo primjenjuje na pojedince strance koji zakonito borave (prebivaju) na teritoriji države

47 Vidi presudu Velikog vijeća Suda u predmetu Z.A. i drugi protiv Rusije, ap. br. 61411/15, 61420/15 i 3028/16, paragraf 129, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Z.A.%22%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22DECISIONS%22%2C%22COMMUNICATEDCASES%22%2C%22CLIN%22%2C%22ADVISORYOPINIONS%22%2C%22REPORTS%22%2C%22RESOLUTIONS%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-198811%22%5D%7D>, pristupljeno 6.5.2022. godine.

48 Evropska konvencije o ljudskim pravima, član 16. (Ograničenja političke aktivnosti stranaca) "Nijedna od odredaba iz članova 10, 11. i 14. neće se tumačiti tako da sprečava visoke strane ugovornice da ograničavaju političku djelatnost stranaca", https://www.echr.coe.int/documents/convention_bos.pdf, pristupljeno 7.5.2022. godine.

49 Presuda Suda u predmetu *Piermontu v. Francuska*, ap. br. 15773/89, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Piermont%20v.%20France%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-57925%22%5D%7D>, pristupljeno 7.5.2022. godine.

50 Vidi presudu Suda u predmetu *Piermontu v. Francuska*, ap. br. 15773/89, paragraf 64, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Piermont%20v.%20France%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-57925%22%5D%7D>, pristupljeno 7.5.2022. godine.

51 Evropska konvencija o ljudskim pravima, član 1. Protokola broj 7 (Proceduralne mjere zaštite u vezi sa protjerivanjem stranaca)

"1. Stranac koji zakonito boravi na teritoriji jedne države ne može se iz nje protjerati, osim na osnovu odluke donijete u skladu sa zakonom, i ima pravo:

a. da podnese razloge protiv svog protjerivanja;

b. da se njegov predmet preispita i

c. da u te svrhe bude zastupan pred nadležnim organom ili licem ili licima koja taj organ odredi.

2. Stranac se može protjerati i prije nego što iskoristi svoje pravo na osnovu stava 1. a, b i c ovog člana, ako je protjerivanje nužno u interesu javnog poretka ili se zasniva na razlozima nacionalne sigurnosti", https://www.echr.coe.int/documents/convention_bos.pdf, pristupljeno 7.5.2022. godine.

ugovornice. Pojam boravka u određenoj zemlji Evropski sud je definisao u svojoj presudi na način da je pojam boravka označio širim od pojma fizičke prisutnosti na teritoriji određene države i da pojam rezident isključuje osobe koje su prihvaćene na teritoriji države bez namjere da uspostave boravišni status⁵². Evropski sud je, takođe, pitanje zakonitog boravka definisao na način, da bi se boravak smatrao zakonitim, on mora biti zasnovan u skladu sa odredbama domaćeg prava države ugovornice.⁵³ Dalje, u stavu 2. člana 1. Protokola broj 7 precizno su navedeni uslovi, odnosno legitimna ograničenja, a ta legitimna ograničenja se isključivo odnose na potrebu protjerivanja stranaca u interesu javnog poretka ili razloga nacionalne sigurnosti. Evropski sud je, radi odmjeravanja nametnutnih ograničenja u smislu stava 1. člana 1. Protokola broj 7, uspostavio dvostepeni test koji podrazumijeva to da li je nametnute mjere ograničenja utvrdilo nezavisno tijelo vlasti i da li su otežavajuće okolnosti koje proizlaze iz nametnutih ograničenja bile proporcionalne određujućim propisno opravdanim razlozima⁵⁴.

U predmetu *C.G. i drugi protiv Bugarske*⁵⁵ Evropski sud je razmatrao pitanje opsega primjene legitimnog ograničenja uživanja prava iz člana 1. Protokola broj 7, i to u slučaju protjerivanja aplikanta, državljanina Turske, od vlasti Bugarske zbog toga što je, prema tvrdnjama vlade, aplikant predstavljao prijetnju nacionalnoj sigurnosti države. U ovom predmetu Evropski sud je ponovio već ranije utvrđeni stav da pojam nacionalne sigurnosti ne može biti rastegnuto izvan njegovog opšteprihvaćenog tumačenja⁵⁶ i da protjerivanje aplikanta nije bilo bazirano na pravim razlozima nacionalne sigurnosti, te da su bugarski sudovi odbili da prikupe sve neophodne informacije u vezi sa opravdanošću protjerivanja aplikanta na osnovu prijetnje nacionalnoj sigurnosti. U tom predmetu Evropski sud je zaključio da su aplikantova prava zagarantovana stavom 1. člana 1. Protokola broj 7 bila povrijeđena zbog toga što mu nije bila pružena proceduralna garancija kako bi upotrijebio prava iz navedenog stava ovog člana Konvencije⁵⁷ prije nego što je deportovan iz Bugarske. Evropski sud je utvrdio u svojoj presudi *Takush v. Greece*⁵⁸ da samo naznačavanje vlasti države ugovornice da je aplikant opasan za javni red i sigurnost, bez pružanja i najmanjeg argumenta u prilog tome, ne može biti opravdano u skladu sa stavom 2. člana 1. Protokola broj 7 Konvencije. Ovdje treba imati na umu i stav koji je Evropski sud usvojio u predmetu *Muhammad i Muhammad protiv Rumunije*⁵⁹ u kojem je, između ostalog, zaključio da sama činjenica da nacionalna tijela vlasti nisu uspjela ispitati,

52 Vidi presudu Suda u predmetu Nolan i K. protiv Rusije, ap. br. 2512/04, paragraf 110, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-91302%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-91302%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

53 Vidi presudu Suda u predmetu Bolat protiv Rusije, paragraf 77, ap. br. 14139/03, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22Bolat%20v.%20Russia%22\],%22itemid%22:\[%22001-77268%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22Bolat%20v.%20Russia%22],%22itemid%22:[%22001-77268%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

54 Vidi presudu Suda u predmetu Muhammad i Muhammad protiv Rumunije, ap. br. 80982/12, paragraf 133, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-205509%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-205509%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

55 Presuda Suda u predmetu C.G. i drugi protiv Bugarske, ap. br. 62540/00, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22ap-pno%22:\[%2262540/00%22\],%22itemid%22:\[%22001-81323%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22ap-pno%22:[%2262540/00%22],%22itemid%22:[%22001-81323%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

56 Vidi presudu Suda u predmetu C.G. i drugi protiv Bugarske, paragraf 84, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22ap-pno%22:\[%2262540/00%22\],%22itemid%22:\[%22001-81323%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22ap-pno%22:[%2262540/00%22],%22itemid%22:[%22001-81323%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

57 Vidi sažetak presude Suda u C.G. i drugi protiv Bugarske, ap. br. 62540/00, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22ap-pno%22:\[%2262540/00%22\],%22itemid%22:\[%22001-81323%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22ap-pno%22:[%2262540/00%22],%22itemid%22:[%22001-81323%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

58 Presuda Suda u predmetu Takush protiv Grčke, ap. br. 2853/09, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22full-text%22:\[%22Takush%20v.%20Greece%22\],%22itemid%22:\[%22001-108612%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22full-text%22:[%22Takush%20v.%20Greece%22],%22itemid%22:[%22001-108612%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

59 Vidi presudu Suda u predmetu Muhammad i Muhammad protiv Rumunije, ap. br. 80982/12, paragraf 144, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-205509%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-205509%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

odnosno da nisu dovoljno ispitala i opravdala nametnuta ograničenja procesnih prava stranaca neće samo po sebi podrazumijevati posljedicu kršenja stava 1. člana 1. Protokola broj 7 Konvencije, već da će Sud u svakom predmetu morati da odvaga nametnuta ograničenja u odnosu na suprotstavljene faktore.

TEMA 3.

Ranjivi migranti: maloljetnici bez pratnje ili maloljetnici koji putuju sa odraslima, žene i djevojčice žrtve rodno zasnovanog nasilja/nasilja u porodici

Evropski sud za ljudska prava je, tumačeći i primjenjujući Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, razvio praksu u smislu definisanja ranjivih grupa migranata kao što su maloljetnici bez pratnje ili maloljetnici koji putuju sa odraslima, žene i djevojčice žrtve rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, kao i posebne mjere i veći stepen zaštite koju Konvencija pruža a koji su uslovljeni samim statusom ranjivosti navedenih kategorija. Iako pojam ranjivosti⁶⁰ kao takav nije strogo definisan međunarodnim pravom i tekstom Konvencije, on je uopšteno shvaćen kao stanje "[izloženosti] mogućnosti da budete napadnuti ili povrijeđeni, bilo fizički ili emocionalno". Evropski sud je u svojoj praksi utvrdio pojam ranjivosti u pogledu djece migranata bez pratnje, odnosno djece migranata koji su odvojeni od porodice i djece migranata koji putuju sa porodicom i/ili sa odraslima. U tom smislu Evropski sud za ljudska prava je u predmetu *A.B. i ostali protiv Francuske* naglasio da činjenica da se maloljetnik nalazio u pritvoru u pratnji roditelja ni na koji način ne oslobađa državu ugovornicu obaveza da poštuje pozitivne obaveze koje proizlaze iz člana 3. (Zabrana mučenja) Evropske konvencije, te je Sud još jednom uputio na obavezu da se primjenjuje direktiva Evropske unije koja reguliše pritvor migranata, u smislu da maloljetnici, bez obzira na to da li su u pratnji ili ne, predstavljaju ranjivu kategoriju koja zahtijeva posebnu pažnju vlasti i da djeca zasigurno imaju specifične potrebe posebno zbog njihove dobi i zavisnog položaja⁶¹. Dalje, Evropski sud je u svojoj praksi, takođe, zaključio da se u pogledu statusa migranata žene smatraju posebno ranjivom grupom s obzirom na rizike kojima su izložene, te je u svojoj presudi *N. V. protiv Švedske* utvrdio da su žene u Afganistanu posebno izložene riziku od zlostavljanja ukoliko se ne povinuju rodnoj ulozi koju im propisuje društvo, navodeći da "žene koje su usvojile manje kulturološki konzervativan način života [...] i dalje se doživljavaju kao neko ko krši ukorijenjene društvene i vjerske norme i kao rezultat toga mogu biti podvrgnute domaćem nasilju i drugim oblicima kažnjavanja u rasponu od izolacije i stigmatizacije do zločina iz časti za one optužene da nanose sramotu svojim obiteljima, zajednicama ili plemenima"⁶².

Pozitivne obaveze identifikacije i zaštite

U pogledu navedenih kategorija ranjivih grupa migranata, Evropski sud za ljudska prava je primjenom relevantnih članova Evropske konvencije državama ugovornicama postavio zahtjeve za prvobitnu identifikaciju ranjivih migranata, maloljetnika sa pratnjom ili bez nje, dje-

60 Pojam "ranjiv", Engleski rječnik Oxford, 2017.

61 Vidi presudu Suda u predmetu *A.B. i drugi protiv Francuske*, ap. br. 11593/12, paragraf 110, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-165262%22%5D%7D>}, pristupljeno 7.5.2022. godine.

62 Vidi presudu Suda u predmetu *N. protiv Švedske*, ap. br. 23505/09, paragraf 55, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-99992%22%5D%7D>}, pristupljeno 7.5.2022. godine.

vojaka i žena žrtava rodno zasnovanog nasilja i/ili nasilja u porodici. Preciznije, obaveza država ugovornica koja proizlazi iz člana 3. (Zabrana mučenja) Konvencije jeste da su dužne štiti i voditi brigu o djeci sa pratnjom ili bez nje na način da ih prvobitno moraju identifikovati kao takve i zatim preduzeti mjere kako bi im se osigurao odgovarajući smještaj, bez obzira na to da li su djeca podnijela zahtjev za azil u određenoj državi ugovornici, ili namjeravaju to učiniti u drugoj državi. U predmetu *Khan protiv Francuske*⁶³, u kojem je razmatrao pitanje maloljetnog migranta koji je nekoliko mjeseci boravio u izbjegličkom naselju koje je ocijenjeno kao potpuno neprikladno i nesigurno za tako mladu osobu, što je dovelo do toga da je Evropski sud utvrdio kršenje člana 3. (Zabrana mučenja) od vlasti Francuske. U ovoj presudi Evropski sud je naglasio obavezu države ugovornice da štiti i brine se o maloljetnim strancima bez pratnje i zaključio da je prošao neopravdano dug rok da nadležna tijela identifikuju aplikanta (i maloljetnika u sličnom položaju) uprkos činjenici da je aplikantova mladost trebalo da privuče posebnu pažnju organa vlasti⁶⁴.

U predmetu *Mahmundi protiv Grčke*⁶⁵ koji se ticao pritvora migrantske porodice iz Afganistana, žene u odmakloj trudnoći i četvoro maloljetnika, u prihvatnom centru na ostrvu Lezbos, Evropski sud je zaključio da su uslovi pritvora te porodice proizveli nehuman i degradirajući tretman zabranjen članom 3. (Zabrana mučenja) Evropske konvencije. Sud je posebno naglasio da je u tom slučaju utvrđeno apsolutno odsustvo bilo kakvog specifičnog nadzora nad aplikantima uprkos ranjivosti koja proizlazi iz njihovih statusa - kao trudne žene i maloljetnih lica.

U svojoj praksi Evropski sud je posvetio posebnu pažnju pristupu migranata zdravstvenim pravima, te je to pitanje Sud razmatrao u predmetu *D. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* koji se ticao slučaja odbijanja tražitelja azila koji je bio HIV pozitivan⁶⁶. U tom predmetu Evropski sud je utvrdio da, iako države članice u skladu sa međunarodnim standardima imaju pravo da kontrolišu ulazak, ostanak i protjerivanje stranaca na svojoj teritoriji, deportacija smrtno bolesnog pacijenta je uzrokovala povredu člana 3. Konvencije, jer bi "uslovi koji čekaju aplikanta u St. Kittsu (zemlja prijema) dodatno smanjili aplikantov ionako ograničeni životni vijek i izložili ga akutnoj psihičkoj i fizičkoj patnji"⁶⁷.

63 Vidi sažetak presude Suda u predmetu Khan protiv Francuske, ap. br. 12267/16, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-191587%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-191587%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

64 Vidi presudu Suda u predmetu Khan protiv Francuske, ap. br. 12267/16, paragraf 88. i 89, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-191587%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-191587%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

65 Vidi Factsheet – Migranti u pritvoru, slučaj Mahmundi protiv Grčke, Evropski sud za ljudska prava, https://www.echr.coe.int/Documents/Fs_Migrants_detention_ENG.pdf, pristupljeno 7.5.2022. godine.

66 Vidi presudu Suda u predmetu D. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, ap. br. 30240/96, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22D%20v.%20the%20United%20Kingdom%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22,%22COMMUNICATEDCASES%22,%22CLIN%22,%22ADVISORYOPINIONS%22,%22REPORTS%22\],%22itemid%22:\[%22001-58035%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22D%20v.%20the%20United%20Kingdom%22],%22documentcollectionid%22:[%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22,%22COMMUNICATEDCASES%22,%22CLIN%22,%22ADVISORYOPINIONS%22,%22REPORTS%22],%22itemid%22:[%22001-58035%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

67 Vidi presudu Suda u predmetu D. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, ap. br. 30240/96, paragraf 46. i 52, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22D%20v.%20the%20United%20Kingdom%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22,%22COMMUNICATEDCASES%22,%22CLIN%22,%22ADVISORYOPINIONS%22,%22REPORTS%22\],%22itemid%22:\[%22001-58035%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22D%20v.%20the%20United%20Kingdom%22],%22documentcollectionid%22:[%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22,%22COMMUNICATEDCASES%22,%22CLIN%22,%22ADVISORYOPINIONS%22,%22REPORTS%22],%22itemid%22:[%22001-58035%22]}), pristupljeno 7.5.2022. godine.

Pristup postupcima i uslovi za prihvata

Opseg prava na pristup postupcima zaštite, kao i samih uslova za prihvata Evropski sud je ispitivao u svojoj praksi na način da je razmatrao pitanja eventualnog kršenja člana 5. (Pravo na slobodu i sigurnost) i člana 3. (Zabrana mučenja) u vezi sa članom 13. (Pravo na efikasan pravni lijek) Evropske konvencije. U predmetu *Ilias i Ahmed protiv Mađarske* Evropski sud je odlučivao o pitanju onemogućavanja aplikanta da podnesu zahtjev za azil u Mađarskoj; ovo uz pretpostavku da pravo podnošenja zahtjeva za azil kao takvo nije izričito propisano Evropskom konvencijom, a što ostavlja pravo državama ugovornicama da kontrolišu prijem, ostanak i protjerivanje stranaca pod svojom jurisdikcijom⁶⁸. U ovom predmetu Evropski sud je utvrdio kršenje člana 3. Konvencije zbog toga što su mađarske vlasti protjerale aplikante u Srbiju a da nisu razmatrale osnovanost zahtjeva za azil, te je zahtjeve odbacila kao nedopuštene zaključujući da je Srbija sigurna treća zemlja koja treba ispitati osnovanost aplikantovih zahtjeva za azil. Naime, u ovom predmetu Evropski sud je naglasio obaveze država u pogledu udaljavanja tražioca azila sa svoje teritorije, te je u tom smislu zaključio da su garancije koje nameće član 3. Konvencije obavezujuće i da, ako se države ugovornice "odluče za udaljenje (stranaca) u treću sigurnu zemlju bez razmatranja osnovanosti zahtjeva za azil, potrebno je da temeljno ispitaju može li se sistem azila te zemlje adekvatno nositi s tim zahtjevima. [ili] Alternativna tijela [države ugovornice] se, također, mogu odlučiti da odbace neosnovane zahtjeve za azil nakon razmatranja o meritumu, ako nisu utvrđeni relevantni rizici u zemlji porijekla"⁶⁹.

U predmetu *M.S.S. protiv Belgije i Grčke*⁷⁰ Evropski sud je ispitivao ozbiljnost razmatranja aplikantovog zahtjeva za azil, u smislu postupanja država ugovornica u skladu sa Dablinskom regulativom. Ispitujući sve okolnosti tog slučaja, Sud je zaključio, između ostalog, da je prekršeno aplikantovo pravo iz člana 13. (Pravo na efikasan pravni lijek) Konvencije zbog toga što su vlasti Belgije u trenutku vraćanja tražioca azila u Grčku trebale biti svjesne propusta u funkcionisanju "Dablinskog sistema" u Grčkoj, posebno uzimajući u obzir i činjenicu da kasnije procedure postupka u Grčkoj nisu pružile garancije da aplikantov zahtjev za azil bude ispitan u meritumu⁷¹. U ovom predmetu Evropski sud je, takođe, zaključio da je povrijeđeno i pravo iz člana 3. (Zabrana mučenja) Evropske konvencije, jer je previše dug period ispitivanja osnovanosti aplikantovog zahtjeva za azil izložio aplikanta nehumanim životnim uslovima, krajnjem siromaštvu, koji se ogledaju u tome da je aplikant živio oskudijevajući u hrani i u konstantnom strahu da će biti napadnut i opljačkan. Navedene principe koje je utvrdio Evropski sud je posebno potrebno imati u vidu kada su u pitanju ranjive grupe migranata, maloljetnici sa pratnjom ili bez nje ili žene i djevojčice žrtve rodno zasnovanog nasilja/nasilja u porodici.

U predmetu *Rahimi protiv Grčke* Evropski sud je, između ostalog, utvrdio i povredu člana 5. (Pravo na slobodu i sigurnost) Evropske konvencije zbog toga što su vlasti Grčke aplikanta, tražitelja azila, maloljetnika bez pratnje, smjestili u pritvor ne uzimajući u obzir njegovu po-

68 Vidi predmet *Ilias i Ahmed protiv Mađarske*, ap. br. 47287/15, paragraf 125, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-198760%22%5D%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

69 Vidi predmet *Ilias i Ahmed protiv Mađarske*, ap. br. 47287/15, paragraf 138, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-198760%22%5D%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

70 Vidi sažetak presude Suda u predmetu *M.S.S. protiv Belgije i Grčke*, ap. br. 30696, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22M.S.S.%22%22%22itemid%22:%5B%22001-118796%22%5D%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

71 Ibd.

sebnu ranjivost kao djeteta⁷². U ovom predmetu Evropski sud je zaključio da su vlasti propustile da ispituju da li je mjera smještanja u pritvor predstavljala posljednju dostupnu mjeru, odnosno da li su vlastima bile na raspolaganju manje drastične mjere kojima bi se osigurala aplikantova deportacija, takođe, uz konstataciju da su mjere pritvora u pogledu higijene i infrastrukture bile toliko teške da su uveliko dovele u pitanje samo značenje ljudskog dostojanstva pritvorenog maloljetnika⁷³.

TEMA 4.

Trgovina ljudima i Evropska konvencija o ljudskim pravima

Evropska konvencija u svom tekstu nigdje izričito ne spominje trgovinu ljudima. Međutim, Evropski sud je, primjenjujući Konvenciju, uspostavio praksu kojom je utvrdio da se pitanja koja proizlaze iz trgovine ljudima mogu razmatrati u svjetlu primjene člana 3. (Zabrana mučenja), člana 4. (Zabrana ropstva i prinudnog rada) i člana 8. (Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života)⁷⁴. Evropski sud je primjenom Evropske konvencije zaključio da član 3(a) Protokola iz Palerma i član 4(a) Konvencije Vijeća Evrope o suzbijanju trgovine ljudima spadaju u opseg primjene člana 4. Evropske konvencije (vidi gore, Opseg primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima na strane državljane – Primjena člana 4. Konvencije), te da se pitanje trgovine ljudima razmatra i u pogledu primjene člana 2. (Pravo na život – Efikasna policijska istraga), člana 5. (Pravo na slobodu i sigurnost), člana 6. (Pravo na pravično suđenje) i člana 13. (Pravo na efikasan pravni lijek) Konvencije⁷⁵. Navedeno je Evropski sud potvrdio u svojoj presudi *S.M. protiv Hrvatske* u kojoj je razmatrao slučaj prisiljavanja aplikantice na prostituciju od bivšeg policajca u kojem je Sud zaključio da, iako se slična pitanja mogu pojaviti u okviru primjene člana 3. (Zabrana mučenja) Konvencije i člana 8. (Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), eventualne potvrde koje proizlaze iz trgovine ljudima Sud ispituje u okviru člana 4. (Zabrana ropstva i prinudnog rada)⁷⁶. Na navedeni način Evropski sud je u ovom predmetu u izvjesnoj mjeri ispitivanje povreda iz člana 3. i člana 8. podveo pod ispitivanje eventualnih povreda člana 4. Evropske konvencije, a u kontekstu trgovine ljudima i seksualnog iskorištavanja. U predmetu *L.E. protiv Grčke* Evropski sud je, razmatrajući slučaj državljanke Nigerije koja je po dolasku u Grčku bila primorana da se bavi prostitucijom, zaključio da, iako je aplikantica obavijestila nadležne autoritete da je žrtva trgovine ljudima, oni joj nisu

72 Vidi sažetak presude Suda u predmetu *Rahimi protiv Grčke*, ap. br. 8687/08, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-550%22%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

73 Ibid.

74 Vidi presudu Suda u predmetu *S.M. protiv Hrvatske*, ap. br. 60561/14, paragraf 241, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203503%22%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

75 Vidi presudu Suda u predmetu *S. M. protiv Hrvatske*, ap. br. 60562, paragraf 245, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203503%22%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine; vidi sažetak presude Suda u predmetu *Rantsev protiv Kipra i Rusije*, ap. br. 25965/04, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Rantsev%20protiv%20Cipra%20i%20Rusije%22%7D%2C%22itemid%22:%5B%22001-118862%22%7D%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine; Vidi kako slijedi "Obaveze provođenja efikasnih istraga u slučajevima trgovine ljudima".

76 Vidi presudu Suda u predmetu *S. M. protiv Hrvatske*, ap. br. 60562, paragraf 241, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203503%22%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

formalno priznali taj status⁷⁷. Pored toga, Evropski sud je, ispitujući pojedinačne okolnosti slučaja, utvrdio nekoliko manjkavosti u primjerenosti i revnosti vlasti Grčke u ispitivanju aplikantinih navoda o njenom statusu žrtve trgovine ljudima, te je, u konačnici, utvrdio da nije bilo hitnosti u vezi sa ovim slučajem, što je dovelo do kršenja člana 4. Evropske konvencije. Sud je, također, utvrdio da su kašnjenja postupka od vremena kada je aplikantica pristupila postupku kao građanska stranka, bila nerazumna, što je dovelo do kršenja člana 6. stav 1. (Pravo na pravično suđenje) Konvencije, te da grčki pravni sistem nije pružio efikasan pravni lijek za pritužbu na dužinu postupka za ostvarivanje njezinog prava na saslušanje u razumnom roku, kršeći, takođe, i član 13. (Pravo na efikasan pravni lijek).

Suštinske obaveze sprečavanja nanošenja štete

U tumačenju Evropske konvencije Evropski sud je državama ugovornicama nametnuo obavezu da spriječe nanošenje štete, a što je detaljno obrazloženo u presudi *Rantsev protiv Kipra i Rusije*. Naime, u predmetu *Rantsev protiv Kipra i Rusije*⁷⁸ koji se ticao misteriozne smrti ("koja je nalikovala na nesreću") aplikantove kćerke, inače državljanke Rusije, koja je došla na Kipar sa namjerom da radi kao kabaretska umjetnica. Bitne okolnosti predmeta su ukazivale da se radi o trgovini ljudima, te je Evropski sud, razmatrajući sve propuste koje su učinile kiparske i ruske vlasti u pogledu provođenja efikasne policijske istrage u slučaju smrti aplikantove kćerke i same činjenice da je ona bila vrbovana u lancu trgovine ljudima na teritoriji Rusije, a što je Rusija trebalo da spriječi, utvrdio povredu člana 2. (Pravo na život) i člana 4. (Zabrana ropstva i prinudnog rada)⁷⁹. U ovom predmetu Sud je razmatrao i odgovornost vlasti Kipra u pogledu pritvora aplikantove kćerke, kao i same činjenice da su određeni propusti policije Kipra uzrokovali da privatno lice aplikantovu kćerku liši slobode⁸⁰. U smislu povrede člana 4. Konvencije, Evropski sud je u ovom predmetu utvrdio da Kipar nije ispunio pozitivne obaveze, jer nije uspostavio odgovarajući pravni i administrativni okvir za borbu protiv trgovine ljudima, odnosno jer je policija propustila šansu da u okviru prikladnih istražnih mjera zaštiti aplikantovu kćerku⁸¹.

Obaveze provođenja efikasnih istraga u slučajevima trgovine ljudima

Evropski sud je primjenom Evropske konvencije utvrdio obavezu država ugovornica da provode efikasne policijske istrage u slučajevima trgovine ljudima. U tom smislu, a u okviru primjene člana 4. (Zabrana ropstva i prisilnog rada), u predmetu *C.N. i V. protiv Francuske*, koji se ticao okolnosti u kojima su aplikanti držani u ropstvu i korišteni za prisilni rad u kući privatnih lica⁸², Evropski sud je u svjetlu proceduralnih garancija u ovom predmetu definisao efikasnost policijske istrage na način da bi se istraga smatrala efikasnom, ona mora biti "nezavisna od

77 Vidi sažetak presude Suda u predmetu L.E. protiv Grčke, ap. br. 71545, <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-le-v-greece-no-7154512-articles-4-61-13-echr-21-january-2016>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

78 Vidi sažetak presude Suda u predmetu Rantsev protiv Kipra i Rusije, ap. br. 25965/04, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Rantsev%20protiv%20Cipra%20i%20Rusije%22%22itemid%22:%5B%22001-118862%22%22%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

79 Ibid.

80 Ibid.

81 Ibid.

82 Vidi presudu Suda u predmetu C.N. i V. protiv Francuske, ap. br. 67724/09, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-114032%22%22%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

onih koji su umiješani u događaje. Također, mora dovesti do identifikacije i kažnjavanja odgovornih pojedinaca. To nije obaveza dobivanja rezultata, nego upotrebe sredstava [...]. Zahtjev hitnosti i razumne ekspeditivnosti implicitan je u svim slučajevima, ali ako postoji mogućnost da se ukloni pojedinac iz štetne situacije, istraga se mora preduzeti hitno".⁸³ U predmetu *Chowdury i drugi protiv Grčke*, koji se ticao slučaja aplikanata, migranata iz Bangladeša, koji su regrutovani da rade na farmi jagoda, Evropski sud je, takođe, utvrdio parametre efikasne istrage u smislu tumačenja člana 4. Evropske konvencije. U toj presudi Evropski sud je naveo, da bi "istraga o iskorištavanju/eksploataciji bila efikasna, ona mora biti takva da dovede do identifikacije i kažnjavanja odgovornih pojedinaca pri čemu to nije obaveza dobivanja rezultata, nego upotrebe sredstava, te da se zahtjev za korištenje razumne brzine podrazumijeva u svim slučajevima, ali kada postoji mogućnost da se ukloni pojedinac iz štetne situacije, istraga se mora preduzeti hitno. Što se tiče oblika istrage, da bi se postigli navedeni ciljevi, ona može varirati zavisno od okolnosti. Međutim, nakon što su vlasti obratile pažnju na to, one moraju preduzeti prvi korak. Štaviše, Sud smatra da je u takvim stvarima provođenje efikasne istrage obavezujuće i za tijela za provođenje zakona i za pravosudna tijela. Kada ta tijela utvrde da je poslodavac pribjegao trgovini ljudima i prisilnom radu, trebalo bi da postupe u skladu s tim, u okviru svojih područja nadležnosti, u skladu s relevantnim krivičnim odredbama."⁸⁴ S tim u vezi, u ovom predmetu Evropski sud je utvrdio povredu člana 4. Konvencije, jer su vlasti Grčke propustile da spriječe nastajanje sporne situacije - trgovine ljudima, da zaštite žrtve i da provedu efikasnu istragu o krivičnim djelima, te da kazne odgovorne osobe za trgovinu ljudima⁸⁵.

TEMA 5.

Zabrana grupnog protjerivanja stranaca (član 4. Protokola broj 4 EKLJP)

Član 4. Protokola broj 4 (Zabrana grupnog protjerivanja stranaca) Evropske konvencije državama ugovornicama nameće obavezu zabrane grupnog protjerivanja stranaca bez ispitivanja njihovih individualnih slučajeva i nedopuštanja da iznesu agrumente protiv mjera koje su preduzele vlasti. Evropski sud je, takođe, definisao i koje se osobe, u smislu primjene ovog člana, imaju smatrati strancem (svi koji nemaju stvarno pravo na državljanstvo u nekoj državi, bilo da prolaze kroz zemlju, ili da su u njoj privremeno ili stalno nastanjeni, bilo da su izbjeglice, ili da su u zemlju ušli po svom nahođenju, ili da su apatridi ili da posjeduju neko drugo državljanstvo)⁸⁶.

83 Vidi presudu Suda u predmetu C.N. i V. protiv Francuske, ap. br. 67724/09, paragraf 109, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-114032%22%5D%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

84 Vidi presudu Suda u predmetu *Chowdury i drugi protiv Grčke*, ap. br. 21884/15, paragraf 116, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Chowdury%22%22%22itemid%22:%5B%22001-172701%22%5D%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

85 Vidi presudu Suda u predmetu *Chowdury i drugi protiv Grčke*, ap. br. 21884/15, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Chowdury%22%22%22itemid%22:%5B%22001-172701%22%5D%7D>, pristupljeno 9.5.2022. godine.

86 Vidi gore "Osnovni cilj člana 4. Protokola broj 4 - Tema 2. Opseg primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima na strane državljanke".

U svojoj praksi Evropski sud je precizirao i pojam kolektivnog protjerivanja na način da ga je definisao kao "svaku mjeru koja prisiljava strance, kao grupu, da napuste zemlju, osim kada se takva mjera preduzima na osnovu razumnog i objektivnog ispitivanja svakog pojedinačnog stranca iz grupe"⁸⁷.

Osnovna svrha člana 4. Protokola broj 4 Konvencije jeste da spriječi mogućnost države da ukloni određeni broj stranaca bez ispitivanja njihovih pojedinačnih ličnih okolnosti, ne dopuštajući im, takođe, da iznesu svoje argumente protiv mjere koju je preduzelo nadležno tijelo države ugovornice. Pored činjenice da je Evropski sud u predmetu *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* utvrdio da je protjerivanje stranaca u treću zemlju na način da su oni presretani na otvorenom moru bilo protivno članu 4. Protokola broj 4 Konvencije, Sud je istovremeno konstituisao odgovornost države ugovornice u smislu primjene člana 1. (Obaveza poštovanja ljudskih prava). Sud je, takođe, u predmetu *N.D. i N.T. protiv Španije*, koji se ticao onemogućavanja velikog broja stranaca da kopnenim putem uđe na teritoriju Španije i njihovo nasilno vraćanje (protjerivanje) u Maroko, ponovio svoj stav da je to spadalo u nadležnost države i da je bilo protivno članu 4. Protokola broj 4 Konvencije⁸⁸. Pitanje specifičnih okolnosti koje bi trebale da zadovolje uslov za pružanje mogućnosti strancima koji su na nezakonit način došli do (ili blizu teritorije) države ugovornice da njihove individualne okolnosti budu ispitane prije nego što budu protjerani Evropski sud je ponovio u svojoj presudi *Asady i drugi protiv Slovačke*. U ovoj presudi Sud je potcrtao da postoji obaveza da se provjeri adekvatnost provođenja postupka, te da li su nadležne osobe bile osposobljene za vođenje intervjua i da li su dostavljene sve informacije na jeziku koji su pojedinci razumjeli o mogućnosti podnošenja zahtjeva za azil i traženja pravne pomoći, te da li su bili prisutni prevoditelji i da li su pojedinci u praksi mogli da konsultuju advokate i da podnesu zahtjeve za azil⁸⁹.

U predmetu *Gruzija protiv Rusije* Evropski sud je razmatrao pitanje protjerivanja velikog broja državljana Gruzije od vlasti u Rusiji. U tom konkretnom slučaju Evropski sud je, uprkos činjenici da su sve odluke o protjerivanju donijeli nadležni sudovi u Rusiji, između ostalog, utvrdio da je došlo do kršenja člana 4. Protokola broj 4 Evropske konvencije, jer je, uzimajući u obzir veliki broj osoba koje su protjerane u kratkom vremenskom periodu, zaključio da protjerivanje gruzijskih državljana nije provedeno na osnovu razumnog i objektivnog ispitivanja svakog konkretnog slučaja i da je to predstavljalo administrativnu praksu suprotnu navedenom članu Protokola broj 4 Konvencije⁹⁰.

U predmetu *M.H. i drugi protiv Hrvatske* Evropski sud je razmatrao slučaj protjerivanja porodice iz Afganistana od policije Hrvatske, kada im je bilo naređeno da se vrate u Srbiju. U tom konkretnom slučaju Evropski sud je, uzimajući u obzir veliki broj izvještaja nevladinih organizacija o nezakonitim vraćanjima stranaca sa hrvatske granice, kao i konkretnost i dosljednost tvrdnji

87 Vidi presudu Suda u predmetu *Khlaifia i drugi protiv BiH*, ap. br. 16483/12, paragraf 237, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-170054%22>}, pristupljeno 11.5.2022. godine.

88 Vidi presudu Suda u predmetu *N.D. i N.T. protiv Španije*, ap. br. 8675/15 i 8697/15, paragraf 90. i 124, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%22CASE%20OF%20N.D.%20AND%20N.T.%20v.%20SPAIN%22%22,%22itemid%22:%22001-201353%22>}, pristupljeno 11.5.2022. godine.

89 Vidi presudu Suda u predmetu *Asady i drugi protiv Slovačke*, ap. br. 24917/15, paragrafi 63, 66, 67, 68, 70, 71, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-201870%22>}, pristupljeno 11.5.2022. godine.

90 Vidi presudu Suda u predmetu *Gruzija protiv Rusije I*, ap. br. 13255/07, paragraf 2, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-189019%22>}, pristupljeno 13.5.2022. godine.

aplikanata o opisanim dešavanjima, utvrdio da je povrijeđen član 4. Protokola broj 4 Evropske konvencije⁹¹. U predmetu *Moustahi protiv Francuske* Evropski sud je, između ostalog, utvrdio povredu člana 4. Protokola broj 4 Evropske konvencije zbog proizvoljnog povezivanja dvoje maloljetnika sa odraslom osobom, što je, u konačnici, uzrokovalo i njihovo smještanje u administrativni pritvor⁹². Imajući u vidu da ništa nije ukazivalo na povezanost djece sa konkretnom odraslom osobom, utvrđujući i činjenicu da ne postoje dokazi da su im bila postavljena bilo kakva pitanja o njihovoj navodnoj povezanosti sa tom osobom,

Evropski sud je zaključio da je odluka o protjerivanju ove djece, starosti tri i pet godina, uzrokovala kršenje člana 4. Protokola broj 4 Konvencije. U prilog tome Evropski sud je posebno naveo da "ništa u ovom predmetu nije ukazivalo na to da je M.A. imao dovoljno znanja o razlozima koji bi se mogli iznijeti protiv odvođenja djece. U svakom slučaju, nije bilo dokaza da mu je postavljeno i najmanje pitanje o djeci koja su s njim povezana, ili da je to pitanje pokrenuo na vlastitu inicijativu", što je zahtjev člana 4. koji jasno precizira da "Ako je dijete bilo u pratnji roditelja ili rođaka, uslovi iz člana 4. Protokola broj 4 mogli bi biti ispunjeni ako je ta odrasla osoba bila u stanju na smislen i efikasan način iznijeti argumente protiv njihovog zajedničkog protjerivanja"⁹³. Sud je kvalifikovao navedeno protjerivanje kao kolektivno u smislu primjene člana 4. Protokola broj 4 Konvencije.

TEMA 6.

Lišavanje slobode u odnosu na ograničenje kretanja

Evropski sud je, primjenjujući Evropsku konvenciju, razmatrao različita pitanja koja su se ticala lišavanja slobode i ograničenja kretanja stranaca u smislu zatvaranja stranaca u tranzitnim zonama i prihvatnim centrima, radi same identifikacije i registracije migranata. U predmetu *Z.A. protiv Rusije* Sud je ponovio svoj već utvrđeni test koji koristi da bi utvrdio razliku između ograničenja slobode kretanja i lišavanja slobode u kontekstu zatvaranja stranaca u tranzitnim zonama i prihvatnim centrima za identifikaciju i registraciju migranata, koji podrazumijeva primjenu sljedećih indikatora (faktora): I) pojedinačna situacija aplikanata i njihov izbor, II) primjenjiv pravni režim određene zemlje i njegova svrha, III) relevantno trajanje, posebno u svjetlu svrhe i same zaštite postupka koju uživa aplikant do kraja postupka, IV) priroda i stepen stvarnih ograničenja koja su nametnuta aplikantima, ili koja su oni doživjeli⁹⁴. Evropski sud je, primjenjujući navedeni test, u predmetu *Ilias i Ahmed protiv Mađarske* zaključio da prava i obaveze koji proizlaze iz člana 5. (Pravo na slobodu i sigurnost) Evropske konvencije nisu primjenjivi na situaciju u kojoj su dva aplikanta, državljani Bangladeša, boravila u tranzitnoj zoni dvadeset i tri dana, te da, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, aplikanti nisu bili lišeni slobode⁹⁵. Ovo posebno u smislu da navedeni vremenski period boravka aplikanata u

91 Vidi presudu Suda u predmetu M.H. i drugi protiv Hrvatske, ap. br. 15670 i 43115/18, paragrafi 269, 270, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-213213%22>}, pristupljeno 13.5.2022. godine.

92 Vidi sažetak presude Suda u predmetu Moustahi protiv Francuske, ap. br. 9347/14, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22002-12877%22>}, pristupljeno 13.5.2022. godine.

93 Ibid.

94 Vidi presudu Suda u predmetu Z.A. protiv Rusije, ap. br. 61411/15, 61420/15, 61427/15 i 3028/16, paragraf 138, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22fulltext%22:%22Z.A.%22,%22itemid%22:%22001-198811%22>}, pristupljeno 13.5.2022. godine.

95 Vidi presudu Suda u predmetu Ilias i Ahmedi protiv Mađarske, ap. br. 47287/15, paragraf 249, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-198760%22>}, pristupljeno 16.5.2022. godine.

tranzitnoj zoni nije premašio period najdužeg vremenskog trajanja tokom kojeg su zahtjevi za azil aplikantata bili obrađeni na upravnom i sudskom nivou; ovo, takođe, uzimajući u obzir otežavajuće okolnosti koje su stvorene velikim prilivom migranata na granicu Mađarske⁹⁶.

Zatvaranje u tranzitnim zonama

Ranije navedeni test Evropski sud je primijenio u predmetu *Z.A. i drugi protiv Rusije*, koji se ticao odbijanja ulaska za četiri strana državljanina u Rusiju⁹⁷. Aplikantima su, takođe, bili odbijeni i zahtjevi za odobrenje izbjegličkog statusa u Rusiji, te su aplikanti u međunarodnoj tranzitnoj zoni zračne luke Šeremetjevo proveli neprekidno između pet i 22 mjeseca. U navedenom razdoblju aplikanti su morali da spavaju na podu u zoni ukrcaja aerodroma, koja je bila neprestano osvjetljena, pretrpana i bučna, i to bez mogućnosti da se tuširaju i bez pristupa medicinskoj pomoći i kuhinji. U tom slučaju Evropski sud je potcrtao nekoliko faktora koji se razmatraju prilikom ocjene primjenjivosti standarda utvrđenih samim testom, i to posebno razmatrajući vezu između postupanja vlasti države ugovornice i trajanja relevantnog ograničenja kretanja aplikantata, te je u tom smislu posebno naglasio da je izrazito bitno omogućiti aplikantima proceduralna prava i zaštitne mjere protiv prekomjernog razdoblja čekanja, tj. dostupnost pravnoj regulativi koja ograničava dužinu boravka u tranzitnoj zoni⁹⁸. U tom pogledu Evropski sud je u tom predmetu zaključio da je došlo do ozbiljnih odgađanja u brzini rješavanja zahtjeva aplikantata za odobrenje izbjegličkog statusa, koja se pripisuju državi i koja nisu bila pravdana nikakvim legitimnim razlozima⁹⁹. U pogledu prirode i stepena stvarnih ograničenja koja su nametnuta, ili s kojima su se susreli aplikanti, Evropski sud je, uprkos tvrdnjama države da su aplikanti u svakom trenutku mogli da napuste Rusiju, zaključio da se mora uvjerljivo dokazati da "postoji praktična i stvarna mogućnost da aplikanti napuste tranzitnu zonu aerodroma i to bez direktne prijetnje za svoj život ili zdravlje, o čemu su vlasti u relevantnom trenutku znale ili na koje su bile upozorene", naglašavajući, takođe, da se pitanje primjenjivosti člana 5. (Pravo na slobodu i sigurnost) i člana 3. (Zabrana mučenja) ne može u konkretnom slučaju odvojeno razmatrati u svjetlu primjene Konvencije¹⁰⁰. Slijedom navedenog, Evropski sud je utvrdio povredu člana 5. stav 1. Evropske konvencije.

96 Vidi presudu Suda u predmetu *Ilias i Ahmedi protiv Mađarske*, ap. br. 47287/15, paragraf 228, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-198760%22%5D%7D>}, pristupljeno 16.5.2022. godine.

97 Vidi sažetak presude Suda u predmetu *Z.A. protiv Rusije*, ap. br. 61411/15, 61420/15, 61427/15 i 3028/16, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-215967%22%5D%7D>}, pristupljeno 13.5.2022. godine.

98 Vidi presudu Suda u predmetu *Z.A. protiv Rusije*, ap. br. 61411/15, 61420/15, 61427/15 i 3028/16, paragraf 147, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Z.A.%22%22%22itemid%22:%5B%22001-198811%22%5D%7D>}, pristupljeno 13.5.2022. godine.

99 Vidi presudu Suda u predmetu *Z.A. protiv Rusije*, ap. br. 61411/15, 61420/15, 61427/15 i 3028/16, paragraf 148, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Z.A.%22%22%22itemid%22:%5B%22001-198811%22%5D%7D>}, pristupljeno 13.5.2022. godine.

100 Vidi presudu Suda u predmetu *Z.A. protiv Rusije*, ap. br. 61411/15, 61420/15, 61427/15 i 3028/16, paragrafi 154, 155, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Z.A.%22%22%22itemid%22:%5B%22001-198811%22%5D%7D>}, pristupljeno 13.5.2022. godine.

Prihvatni centri

U predmetu *J.R. i drugi protiv Grčke* Evropski sud je na precizan način, u smislu tumačenja Konvencije, postavio razumijevanje granice između lišavanja slobode i ograničenja kretanja¹⁰¹. Predmet se ticao situacije u kojoj su tri migranta, aplikanta, državljanina Afganistana, po dolasku na ostrvo Hios bili uhapšeni i smješteni u centar za prihvat, identifikaciju i registraciju migranata Vial, a šef policije odredio im je pritvor do njihovog protjerivanja, kako bi spriječio bijeg aplikanata¹⁰². Nakon što je njihova namjera za podnošenje azila bila registrovana, direktor centra Vial je aplikantima ograničio slobodu kretanja u trajanju od 15 dana¹⁰³. Poslije izvjesnog vremena centar Vial je postao ustanova poluotvorenog tipa. U ovom slučaju Evropski sud je utvrdio kršenje člana 5. (Pravo na slobodu i sigurnost) Konvencije u korist aplikanata, ali samo za period od 30 dana, jer je utvrdio da je centar Vial nakon određenog datuma postao ustanova poluotvorenog tipa, te da se od tog trenutka smatra da su aplikanti bili podvrgnuti isključivo ograničenju kretanja.

TEMA 7.

Imigracioni pritvor (član 5.1.f)

Član 5. (Pravo na slobodu i sigurnost)¹⁰⁴ Evropske konvencije predviđa slobodu država ugovornica da kontrolišu slobodu stranaca u smislu zadržavanja tražitelja azila i drugih migranata prije nego što ovim grupama stranaca bude izdata dozvola za ulazak na teritoriju država. Uslovi za prestanak primjene člana 5. stav 1. tačka f. Konvencije, u smislu trenutka kada prestaju stroga ovlaštenja države za kontrolu slobode stranaca, jer je strancu izdato formalno odobrenje za ulazak i boravak na teritoriji države, zavisi u velikoj mjeri od nacionalnog prava države koja je u pitanju. Evropski sud je u pogledu tumačenja zahtjeva i obaveza koji proizilaze iz člana 5. Evropske konvencije posebno naglasio zabranu proizvoljnog djelovanja država u smislu zadržavanja stranaca. U svom tumačenju Konvencija, takođe, postavlja i zahtjev za dodatne mjere zaštite u pogledu ranjivih pojedinaca u smislu obaveze da se procijeni njihova ranjivost i omogući pristup odgovarajućim postupcima. Član 5. stav 2. pruža proceduralne garancije u pogledu obaveze da se uhapšenoj osobi pruže obavještenja o bitnim pravnim i činjeničnim osnovama njenog hapšenja, kako bi se, u konačnici, pred sudom mogla osporiti zakonitost samog hapšenja.

101 Vidi sažetak presude Suda u predmetu *J.R. i drugi protiv Grčke*, ap. br. 22696/16, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-11960%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-11960%22]}), pristupljeno 13.5.2022. godine.

102 Ibid.

103 Ibid.

104 Član 5. stav 1. tačka f: "1. Svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Niko ne smije biti lišen slobode izuzev u niže navedenim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom: [...] f. zakonitog hapšenja ili lišavanja slobode osobe radi sprečavanja ilegalnog ulaska u zemlju ili osobe protiv koje je u toku postupak deportacije ili ekstradicije. [...] 4. Svako kome je uskraćena sloboda hapšenjem ili lišavanjem slobode ima pravo uložiti žalbu sudu kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost lišavanja slobode i ukoliko ono nije bilo zakonito, naložio oslobađanje", Evropska konvencija o ljudskim pravima, https://www.echr.coe.int/documents/convention_bos.pdf, pristupljeno 13.5.2022. godine.

Opšti principi

U pogledu tumačenja prestanka primjene prvog dijela člana 5. stav 1. tačka f. zbog toga što je aplikantu izdato formalno odobrenje za ulazak i boravak na teritoriji države ugovornice, Evropski sud je u odlučujućoj mjeri dao prevagu uslovima koje propisuje nacionalno pravo. Takav stav Evropski sud je usvojio u predmetu *Suso Musa protiv Malte*,¹⁰⁵ koji se ticao situacije u kojoj je aplikant na nezakonit način ušao na teritoriju Malte. Po dolasku na Maltu policija je aplikanta uhapsila i predočila mu dokument koji je sadržavao odluku o protjerivanju i nalog za protjerivanje; ovo imajući u vidu da je aplikantova prisutnost na Malti bila ocijenjena kao zabranjena u smislu primjene Zakona o imigraciji te države. Odlukom o protjerivanju aplikant je, takođe, obaviješten o mogućnosti da aplicira za period dobrovoljnog povratka, dok je isti dokument sadržavao i nalog o protjerivanju aplikanta koji se temeljio na odbijanju aplikantovog zahtjeva za period dobrovoljnog povratka, a koji je sadržavao i razloge za odbijanje aplikantovog zahtjeva za period dobrovoljnog povratka. Aplikant, u suštini, nikada nije ni podnio zahtjev za period dobrovoljnog povratka s obzirom na to da mu je odbijanje zahtjeva bilo prezentovano u istom dokumentu. Aplikant je bio obaviješten o mogućnosti da podnese žalbu protiv navedene odluke(a) i takođe je bio i pritvoren. Razmatrajući sve okolnosti slučaja, između ostalog, posebno one koje su se ticale procjene arbitrarnosti postupanja države u smislu aplikantovog pritvora, a u vezi sa njegovim zahtjevom za azil, Evropski sud je zaključio da je odluka Malte da pritvori aplikanta za određeni period bila arbitrarna i da je uzrokovala kršenje člana 5. stav 1. tačka f. Evropske konvencije. Evropski sud je to zaključio zbog nekoliko razloga, posebno se osvrćući na činjenicu da se zakonitost zatvaranja migranata koji čekaju odluku o svom zahtjevu za azil ne može generički tumačiti na način da se mogućnost zatvaranja migranata propisana članom 5. stav 1. tačka f. Konvencije uzima u obzir bez primjene uslova propisanih nacionalnim zakonodavstvom, koji često mogu stvarati povoljnije uslove za strance od onih obaveza koje nameće sama Konvencija¹⁰⁶. Posljedično tome, Evropski sud je zaključio da pitanje prestanka primjene člana 5. stav 1. tačka f. uveliko zavisi od nacionalnog zakonodavstva države ugovornice, posebno se osvrćući na određeni dio propisa Malte, koji preciziraju da se pojedincu "dopušta da uđe ili ostane na Malti do konačne odluke o njegovom zahtjevu"¹⁰⁷. U smislu procjene same arbitrarnosti aplikantovog pritvora, Evropski sud u ovom predmetu, takođe razmatrajući seriju loše prakse države u zaobilaženju prava na dobrovoljni povratak, uslove pritvora aplikanta koji u generalnom smislu nije počinio krivično djelo, primjenu standarda da aplikant može jedino biti zatvoren nakon pomnog ispitivanja svih okolnosti njegovog slučaja, činjenicu da je državi bila potrebna godina dana da razmotri pitanje opravdanosti aplikantovog zahtjeva za azil i da je deset mjeseci navodno trajala procedura deportacije, utvrdio je povredu člana 5. stav 1. Konvencije¹⁰⁸. Evropski sud je utvrdio i povredu člana 5. stav 4. Konvencije, jer malteški pravni sistem "nije predvidio postupak čijom

105 Vidi presudu Suda u predmetu *Suso Musa protiv Malte*, ap. br. 42337/12, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-122893%22%5D%7D>, pristupljeno 20.5.2022. godine.

106 Vidi presudu Suda u predmetu *Suso Musa protiv Malte*, ap. br. 42337/12, paragraf 97, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-122893%22%5D%7D>, pristupljeno 20.5.2022. godine.

107 Vidi presudu Suda u predmetu *Suso Musa protiv Malte*, ap. br. 42337/12, paragraf 98, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-122893%22%5D%7D>, pristupljeno 20.5.2022. godine.

108 Vidi presudu Suda u predmetu *Suso Musa protiv Malte*, ap. br. 42337/12, paragrafi 101 - 107, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-122893%22%5D%7D>, pristupljeno 20.5.2022. godine.

bi primjenom mogao izbjeći rizik od proizvoljnog pritvora do deportacije¹⁰⁹. Evropski sud je, uzimajući u obzir mogućnost da dođe do velikog priliva stranaca-migranata u određenu državu ugovornicu, usvojio stav da je za države dovoljno da ispune sljedeće uslove u smislu primjene člana 5. stav 4. Evropske konvencije, kako bi se izbjegla arbitrarnost i osigurala zakonitost u postupanju prema aplikantima. Preciznije, u predmetu *Z.A. i drugi protiv Rusije*¹¹⁰ Sud je precizirao da je uslov za zakonitost postupanja države ugovornice, u smislu zahtjeva iz člana 5. Konvencije, zadovoljen ako je, naprimjer, domaćim pravnim sistemom predviđeno ime tijela nadležnog za određivanje lišavanja slobode u tranzitnoj zoni, obrazac naloga, njegove moguće osnove i ograničenja, kao i najduže trajanje pritvaranja.

Ranjive osobe

Evropska konvencija nameće državama ugovornicama obaveze da uspostave dodatne mjere za zaštitu ranjivih pojedinaca (djece i pojedinaca koji su na drugi način ranjivi) od proizvoljnog zadržavanja. Da bi ranjivi pojedinci mogli uživati određenu dodatnu zaštitu, države ugovornice su obavezne da im pruže pristup ocjeni njihove ranjivosti i da im omoguće da budu obaviješteni o odgovarajućim postupcima. U predmetu *Thimothawes protiv Belgije*¹¹¹ Evropski sud je razmatrao slučaj u kojem je aplikant bio zadržan u pritvoru do protjerivanja, dok je aplikant tvrdio u svojoj aplikaciji pred Evropskim sudom da nalozi za pritvor nisu bili pravedno provedeni, jer su ih vlasti Belgije automatski primjenjivali bez pojedinačne procjene njihove nužnosti, tvrdeći, takođe, da je aplikantovo mentalno stanje bilo takvo da ga je svrstavalo u ranjive kategorije. To je trebalo da predstavlja poziv vlastima da provedu individualnu procjenu aplikantove situacije kako bi se utvrdilo da li je njegov pritvor nužan i primjeren. Razmatrajući sve okolnosti tog slučaja, posebno okolnosti koje su se ticale činjenice da je aplikant morao dokazati da je bio u ranjivoj situaciji koja bi dokazala da je njegov pritvor neopravdan i činjenice da je aplikant bio u situaciji da ga u prihvatnim centrima pregleda psiholog u čijim izvještajima nije bilo navedeno da postoje prepreke za njegov pritvor¹¹², Evropski sud u tom predmetu nije utvrdio povredu člana 5. Evropske konvencije¹¹³.

Evropski sud je tumačenjem primjene člana 5. Konvencije usvojio stav da zadržavanje pojedinaca neće biti u skladu sa članom 5. stav 1. tačka f. Konvencije ako se zadržavanje, odnosno njegov cilj može postići drugim manje prisilnim mjerama, što nameće državama ugovornicama obavezu da razmatraju alternativne mjere radi ostvarivanja zadržavanja u svjetlu okolnosti određenih slučajeva. Predmet *Rahimi protiv Grčke*¹¹⁴ se ticao aplikanta rođenog 1992. godine, koji je napustio Afganistan kako bi pobjegao od oružanog sukoba i stigao u Grčku, te je potom uhapšen 2007. godine. Nakon što su vlasti Grčke donijele odluku o njegovoj depor-

109 Vidi presudu Suda u predmetu Suso Musa protiv Malte, ap. br. 42337/12, paragrafi 105. i 106, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-122893%22%5D%7D>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

110 Vidi presudu Suda u predmetu Z.A. protiv Rusije, ap. br. 61411/15, 61420/15, 61427/15 i 3028/16, paragraf 162, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Z.A.%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-198811%22%5D%7D>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

111 Vidi sažetak presude u predmetu Thimothawes protiv Belgije, ap. br. 39061/11, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-11611%22%5D%7D>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

112 Ibid.

113 Ibid.

114 Vidi sažetak presude Suda u predmetu Rahimi protiv Grčke, ap. br. 8687, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-550%22%5D%7D>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

taciji, aplikant je bio pušten iz pritvora, te iako je bio maloljetnik bez pratnje, država mu nije ponudila nikakvu asistenciju, pa je određeni period boravio u Grčkoj kao beskućnik u nehumanim uslovima¹¹⁵. Slijedom navedenog, Evropski sud je, između ostalog, utvrdio da "nacionalne vlasti nisu vodile računa o najboljim interesima aplikanta kao maloljetnika ili njegovoj individualnoj situaciji kao maloljetniku bez pratnje. Dalje, nisu ispitale da li je bilo potrebno smjestiti aplikanta u pritvorski centar kao posljednju mjeru, ili manje drastične radnje možda nisu bile dovoljne da osiguraju njegovu deportaciju. Ti faktori dali su razlog za sumnju u dobru vjeru vlasti u izvršenju mjere pritvora tim više što su uslovi zatočeništva u centru, posebno u pogledu smještaja, higijene i infrastrukture, bili toliko teški da su narušili samo značenje ljudskog dostojanstva", što je, u konačnici, dovelo do kršenja člana 5. stav 1. tačka f. Evropske konvencije¹¹⁶.

Proceduralne zaštite (član 5.2.)

Član 5. stav 2. Evropske konvencije svakoj osobi koja je uhapšena garantuje pravo da bude obaviještena, na jeziku koji nije previše stručan, o bitnim pravnim i činjeničnim osnovama lišavanja slobode, kako bi se ono moglo osporavati pred sudom u smislu same zakonitosti lišavanja i njegove usklađenosti sa članom 5. stav 4. Evropske konvencije¹¹⁷. U predmetu *Čonka protiv Belgije*, koji se ticao ponovljenih napada *skinheads* na romsku porodicu, čiji je rezultat bio, u konačnici, da su aplikanti odlučili pobjeći iz Slovačke u Belgiju, Evropski sud je razmatrao situaciju u kojoj su se našli aplikanti, a koja se ogledala u tome da su oni u jednom trenutku, za vrijeme svog boravka u Belgiji, primili pisanu obavijest da dođu u policijsku stanicu, te da su im tom prilikom uručeni naredba da napuste teritoriju države, rješenje o preseljenju u Slovačku i da su s tim ciljem uhapšeni. Nekoliko sati kasnije aplikanti su odvedeni u zatvoreni tranzitni centar Steenokkerzeelu¹¹⁸. U tom predmetu Sud je utvrdio niz faktora koji su utjecali na dostupnost efikasnog pravnog lijeka aplikantima, a koji su se ogledali u tome da su informacije o dostupnim pravnim lijekovima bile predane aplikantima na letku, i to na jeziku koji aplikanti nisu razumjeli, da je na raspolaganju bio samo jedan sudski tumač koji je pružao usluge velikom broju romskih porodica po njihovom dolasku u policijsku stanicu, ali da nije bio prisutan sa njima u zatvorenom centru, čime su njihovi izgledi za kontaktiranje sa advokatom bili minimizirani, uzimajući, takođe, u obzir i činjenicu da vlasti nisu ponudile nikakav oblik pravne pomoći ni u policijskoj stanici, ni u zatvorenom centru¹¹⁹. Sve navedeno je dovelo do zaključka Suda da je u tom predmetu prekršen član 5. stav 1. Konvencije. Suprotno navedenom, Evropski sud je zaključio da u ovom slučaju nije povrijeđen član 5. stav 2. Konvencije zbog toga što su informacije koje su im pružene putem sudskog tumača zadovoljile zahtjeve ovog člana (član 5. stav 4. "Svako kome je uskraćena sloboda hapšenjem ili lišavanjem slobode ima pravo uložiti žalbu sudu kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost

115 Ibid.

116 Ibid.

117 Evropska konvencija o ljudskim pravima, "Član 5. stav 4. Svako kome je uskraćena sloboda hapšenjem ili lišavanjem slobode ima pravo uložiti žalbu sudu kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost lišavanja slobode i ukoliko ono nije bilo zakonito, naložio oslobađanje", https://www.echr.coe.int/documents/convention_bos.pdf, pristupljeno 21.5.2022. godine.

118 Presuda Suda u predmetu *Čonka protiv Belgije*, ap. br. 51564/99, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60026%22%5D%7D>, pristupljeno 20.5.2022. godine.

119 Presuda Suda u predmetu *Čonka protiv Belgije*, ap. br. 51564/99, paragrafi 44, 45. i 46, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60026%22%5D%7D>, pristupljeno 20.5.2022. godine.

lišavanja slobode i, ukoliko ono nije bilo zakonito, naložio oslobađanje")¹²⁰. Razmatrajući okolnosti slučaja u predmetu *Nowak protiv Ukrajine*, koji se ticao hapšenja stranca optuženog za krađu, u kojem je, takođe, prema nalazima doktora, bio podvrgnut nečovječnom postupanju, Evropski sud je, između ostalog, utvrdio i povredu člana 5. stav 2. Evropske konvencije, jer je aplikant bio obaviješten usmenim putem u pritvoru da je on navodno međunarodni kradljivac, a za šta je Evropski sud zaključio da ne korespondira sa odredbama zakona na osnovu kojeg je aplikant deportovan. Dokument koji je sadržavao osnov za njegovo hapšenje je uručen aplikantu na jeziku koji razumije tek nakon četiri dana poslije njegovog hapšenja, te je Sud, takođe, naglasio da aplikant nije imao bilo kakvo efikasno sredstvo da podnese pritužbu, ili da traži naknadu dok je bio u pritvoru¹²¹. U tom predmetu Evropski sud je jasno naglasio obaveze država ugovornica u pogledu pružanja informacija uhapšenim osobama, naglašavajući, takođe, da ne postoji forma u kojoj informacije treba da budu pružene uhapšenoj osobi i praveći distinkciju u vezi sa zahtjevom za listu informacija koje policija treba da pruži uhapšenoj osobi u trenutku hapšenja. U tom smislu naveo je sljedeće: " Sud ponavlja da, prema članu 5. stav 2. Konvencije, svakoj uhapšenoj osobi moraju biti rečeni, jednostavnim, netehničkim jezikom koji može razumjeti, bitni pravni i činjenični razlozi za njeno (njegovo) hapšenje, kako bi mogla [...] podnijeti zahtjev sudu za osporavanje njegove zakonitosti u skladu sa članom 5. stav 4. Iako se te informacije moraju odmah prenijeti, službenik za hapšenje ne mora ih u cijelosti prikazati u trenutku hapšenja. Da li su sadržaj i pravovremenost prenošenih informacija bili dovoljni, u svakom slučaju se procjenjuje prema njegovim posebnim okolnostima. Štaviše, kada je osoba uhapšena zbog sumnje da je počinila krivično djelo, član 5. stav 2. ne zahtijeva da se potrebne informacije daju u određenom obliku, niti da se sastoje od cjelovitog spisa optužbi protiv uhapšene osobe. Dalje, kada je osoba uhapšena radi deportacije, pružene informacije mogu biti još manje potpune. Međutim, te informacije treba pružiti pritvorenicima na adekvatan način, tako da osoba zna zašto je lišena slobode [...]"¹²²

TEMA 8.

Alternative u odnosu na pritvaranje

Razmatranje manje restriktivnih mjera nego što je pritvor je pitanje o kojem je Evropski sud odlučivao posebno u pogledu ranjivih kategorija stranaca (migranata). Preciznije, ukoliko se cilj kojem se teži samim zadržavanjem, razmatrano u vezi sa posebnim okolnostima svakog pojedinačnog slučaja, može postići manje prisilnim mjerama, to pred države postavlja obavezu da se razmatra primjena mjera koje su alternativne pritvaranju. U praksi Evropskog suda to pitanje posebno se otvara na osnovu člana 5. stav 1. tačka f. u vezi sa članom 3. (Zabrana mučenja) Evropske konvencije, u pogledu pritvaranja djece i drugih ranjivih kategorija stranaca, kada se posebno posvećuje pažnja uslovima pritvora, dužini trajanja pritvora, oblicima ranjivosti stranaca i samom utjecaju pritvora na ranjivu osobu.

U predmetu *Popov protiv Francuske* Evropski sud je razmatrao slučaj pritvora aplikanata, suprunika i njihovo troje djece, koji se odnosi na (administrativni) pritvor aplikanata u trajanju

120 Presuda Suda u predmetu Čonka protiv Belgije, ap. br. 51564/99, paragraf 52, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60026%22%5D%7D>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

121 Vidi presudu Suda u predmetu *Nowak protiv Ukrajine*, ap. br. 60846/10, paragrafi 64, 64. i 66, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22%5C%22CASE%20OF%20NOWAK%20v.%20UKRAINE%22%22%5D%22%22%7D%22%22%7D>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

122 Vidi presudu Suda u predmetu *Nowak protiv Ukrajine*, ap. br. 60846/10, paragraf 63, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22%5C%22CASE%20OF%20NOWAK%20v.%20UKRAINE%22%22%5D%22%22%7D%22%22%7D>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

od 15 dana dok su čekali da se presele u Kazahstan¹²³. U tom predmetu Evropski sud je utvrdio da, uprkos činjenici da su djeca bila u pratnji roditelja i da je pritvorski centar imao posebno krilo za smještaj porodica, nadležni organi vlasti Francuske nisu uspjeli dokazati da je odvođenje djece u pritvor predstavljalo krajnju mjeru za koju nije postojala alternativa. Posljedično tome, Evropski sud je zaključio da francuski sistem nije dovoljno zaštitio pravo na slobodu djece, te je utvrdio povredu člana 5. stav 1. tačka f. Evropske konvencije.¹²⁴

U predmetu *Abdullahi Elmi i Aweys Abubakar protiv Malte* Evropski sud je, između ostalog, odlučivao o povredi člana 5. Konvencije. Navodi iz aplikacije dvaju aplikanata, državljanina Somalije, odnosili su se, pored arbitrarnog i nezakonitog zatvaranja i nedostatka pravnog lijeka protiv zakonitosti pritvora, i na uslove u pritvoru. Evropski sud je, razmatrajući povredu člana 5. stav 1. tačka f. Konvencije, utvrdio da je pritvor aplikanata u trajanju od osam mjeseci bio proizvoljan i nezakonit, jer nije bio preciziran odredbama važećeg zakona, i da nije predviđao proceduralne garancije¹²⁵. Evropski sud je, takođe, zaključio da se njihov pritvor nije mogao smatrati razumno potrebnim, niti da je bio usko povezan sa sprečavanjem neovlaštenog ulaska¹²⁶. Dalje, aplikanti su bili zatočeni u uslovima koji nisu bili primjereni mladim tražiteljima azila, te je, posljedično tome, Evropski sud utvrdio povredu člana 5. stav 1. Evropske konvencije¹²⁷.

TEMA 9.

Deportacija ili ekstradicija

Države ugovornice, u skladu sa Evropskom konvencijom, uživaju pravo da kontrolišu ulazak i kretanje stranaca na svojoj teritoriji; ovo uz određene zahtjeve za zaštitu prava stranaca koje Evropska konvencija propisuje u članovima 2. (Pravo na život), 3. (Zabrana mučenja), 13. (Pravo na efikasan pravni lijek) i 8. (Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života). Primjenu ovih članova i njihovih relevantnih dijelova, odnosno standarda koji iz njih proizlaze, kada je u pitanju kontrola kretanja stranaca, Evropski sud posebno razmatra u slučajevima deportacije i ekstradicije, kao i generalnog prava pristupa stranaca državnoj teritoriji s ciljem podnošenja zahtjeva za azil. U tom pogledu u nastavku se nalazi razjašnjenje opsega primjene standarda zaštite stranaca koji se primjenjuju u slučajevima deportacije i ekstradicije u zemlju porijekla ili treću zemlju, u predmetima koji se tiču zaštite nacionalne sigurnosti i prava na zaštitu privatnog i porodičnog života sa posebnim akcentom na proceduralne aspekte koje države moraju ispuniti u primjeni standarda iz ovih oblasti.

123 Vidi presudu Suda u predmetu Popov protiv Francuske, ap. br. 39472/07 i 39474/07, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-108710%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-108710%22]), pristupljeno 20.5.2022. godine.

124 Vidi presudu Suda u predmetu Popov protiv Francuske, ap. br. 39472/07 i 39474/07, paragraf 119, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-108710%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-108710%22]), pristupljeno 20.5.2022. godine.

125 Vidi presudu Suda u predmetu Abdullahi Elmi i Aweys Abubakar protiv Malte, ap. br. 15794/13 i 28151/13, paragraf 125, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-168780%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-168780%22]), pristupljeno 20.5.2022. godine.

126 Ibid.

127 Ibid.

Standardi koji se primjenjuju u slučajevima kada deportacija dovodi do situacija iz članova 2. i 3. u državi odredišta

Evropska konvencija precizira da države ugovornice uživaju pravo da kontrolišu kretanje stranaca na svojoj teritoriji, uključujući i zabranu njihovog ulaska. Iako pravo na politički azil kao takvo nije sadržano u samoj Konvenciji, pitanje deportacije stranaca se, u skladu sa Konvencijom, vrlo često razmatra u smislu primjene člana 2. (Pravo na život) i člana 3. (Zabrana mučenja) Evropske konvencije. Ukoliko se utvrdi da bi deportacija osobe uzrokovala da određena osoba bude izložena stvarnom riziku od podvrgavanja postupanjima protivnim članovima 2. i 3. Evropske konvencije, to obavezuje države ugovornice da takvu osobu ne protjeraju iz zemlje. Imajući u vidu da su načela za ocjenu protjerivanja stranaca, u smislu primjene članova 2. i 3. Konvencije, ista, Evropski sud u tom pogledu ova dva člana ispituje zajedno.

U presudi *F.G. protiv Švedske*¹²⁸, razmatrajući slučaj aplikanta, državljanina Irana, Evropski sud je naznačio parametre i mjerodavna načela koja Sud uzima u obzir kada procjenjuje uslove za deportaciju u smislu postojanja stvarnog rizika kojem bi bila izložena osoba u zemlji destinacije ukoliko bude protjerana. U tom smislu Evropska konvencija obavezuje države ugovornice da procijene da li postoje bitni razlozi da se vjeruje da se osoba (aplikant) suočava sa stvarnim rizikom povrede članova 2. i 3. Konvencije, te u tom smislu nameće zahtjev državama da rigorozno ispituju uslove u zemlji odredišta u svjetlu standarda navedenih članova Konvencije. Ovdje je bitno navesti da je načelno aplikantova obaveza da priloži dokaze koji navode postojanje značajnih razloga da se vjeruje da bi, ako se on/ona deportuju, bio izložen stvarnom riziku da bude podvrgnut tretmanu suprotnom članovima 2. i 3. Evropske konvencije. Sama procjena mora biti usredsrijeđena na postojanje predvidivih posljedica deportacije u zemlju odredišta, uzimajući, takođe, u obzir opštu situaciju koja vlada u toj zemlji i lične okolnosti osobe koja se protjeruje; ovo bez obzira na to da li postojanje stvarnog rizika za osobu koja se protjeruje proizlazi iz opšte situacije koja vlada u zemlji odredišta ili njegovih/njenih ličnih karakteristika, ili proistječu iz kombinacije ovih dviju određujućih karakteristika¹²⁹.

Primjenjujući navedene principe na okolnosti ovog slučaja, Evropski sud je, u pogledu postojanja opšte situacije koja ukazuje na mogućnost kršenja Evropske konvencije, utvrdio da, iako svjestan izvještaja o ozbiljnim kršenjima ljudskih prava koja se događaju u Iranu, ona sama po sebi ne ukazuju da bi došlo do povrede Konvencije ako bi aplikant bio vraćen u Iran¹³⁰. Evropski sud je, razmatrajući posebne okolnosti koje su se ticale aplikanta, njegovog navodnog političkog aktivizma i prethodnih pritvaranja u Iranu, a koje bi bile značajne za procjenu same situacije njegove/njene eventualne izloženosti stvarnom riziku da bude podvrgnut postupanjima protivnim Evropskoj konvenciji, zaključio da članovi 2. i 3. Konvencije ne bi bili prekršeni s obzirom na aplikantovu prošlost – njegov politički aktivizam.

Premještanje u treću zemlju

Evropski sud je, primjenjujući Konvenciju, posebno odlučivao o pitanju premještanja (udalja-

128 Presuda Suda u predmetu *F.G. protiv Švedske*, ap. br. 43611/11, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-161829%22>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

129 Vidi presudu Suda u predmetu *F.G. protiv Švedske*, ap. br. 43611/11, paragrafi 111-116, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-161829%22>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

130 Vidi presudu Suda u predmetu *F.G. protiv Švedske*, ap. br. 43611/11, paragraf 129, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-161829%22>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

vanja) stranaca u treću zemlju, te je u tom smislu posebno razmatrao situacije koje su se ticale zabrane udaljavanja stranaca u treću zemlju prije ispitivanja osnovanosti zahtjeva za azil u smislu postojanja primjerenog postupka za azil u trećoj zemlji, a koji ga, u suštini, treba zaštititi od protjerivanja u zemlju porijekla u kojoj može biti izložen postupanju suprotnom članu 3. (Zabrana mučenja) Konvencije. Ovo uzimajući u obzir da države ugovornice uživaju legitimno pravo da odlučuju da ne ispitaju osnovanost zahtjeva za azil u ovim situacijama. Osnovni parametar koji se razmatra prilikom ocjene da li je država koja protjeruje, odnosno premješta osobu u treću zemlju ispunila svoje proceduralne obaveze jeste taj da li je ona uzela u obzir sve dostupne informacije o trećoj zemlji koja prima osobu i njenom sistemu za azil i da li je osobi koja se protjeruje bila pružena mogućnost da dokaže da treća država prijema nije sigurna zemlja u njegovom konkretnom slučaju. Pitanja koja Evropski sud razmatra u ovoj oblasti primjene Konvencije se odnose i na eventualno nepostojanje odgovorajućih uslova za prihvata u trećoj državi prijema, odnosno manjkavost objekata prilagođenih posebno ranjivosti osoba koje se premještaju u treću zemlju.

U predmetu *Ilias i Ahmed protiv Mađarske* Evropski sud je, između ostalog, razmatrao situaciju u kojoj su mađarske vlasti odbile zahtjeve za azil dva aplikanta, državljanina Bangladeša, uz tvrdnju da Srbija, država iz koje su aplikanti došli u Mađarsku, predstavlja sigurnu treću zemlju. Aplikanti su proveli u tranzitnoj zoni 23 dana, tvrdeći da nisu imali pristup socijalnoj i medicinskoj pomoći, televiziji, internetu, telefonu ili bilo kakvim rekreativnim objektima¹³¹. U tom predmetu Evropski sud je naglasio obavezu država ugovornica u situaciji kada se premješta tražilac azila u treću zemlju bez meritornog ispitivanja njegovog/njenog zahtjeva za azil, koja se, prije svega, ogleda u obavezi da tražioca azila ne izloži stvarnom riziku od tretmana protivnog članu 3. Konvencije, istovremeno navodeći da je takvo preispitivanje drugačije u odnosu na ispitivanje rizika od izlaganja ovakvom tretmanu kada su u pitanju slučajevi premještanja osoba u zemlju porijekla¹³². Ovdje se suštinski postavljaju dva pitanja, i to da li će osoba koja se premješta u treću zemlju imati pristup adekvatnom postupku za azil u trećoj zemlji i da li će uslovi pritvora ili životni uslovi uopšte biti adekvatni¹³³. Ovo zbog toga što država udaljivač djeluje na temelju toga da bi treća zemlja primateljica trebalo da ispita zahtjev za azil u meritumu, ako se takav zahtjev uputi nadležnim tijelima te zemlje. Uz to, glavno pitanje kada se navodni rizik od podvrgavanja postupanju suprotnom članu 3. odnosi, naprimjer, na uslove pritvora ili životne uslove tražitelja azila u trećoj zemlji primateljici, jeste da taj rizik, također, treba procijeniti država koja protjeruje. Ovdje je bitno navesti da država koja premješta tražioca azila u treću sigurnu zemlju mora prethodno ispitati da li postupak za azil treće zemlje prijema pruža dovoljno garancija da tražitelj azila ne bude prebačen u svoju zemlju porijekla bez odgovarajuće procjene rizika da će on ili ona biti podvrgnuti tretmanu suprotnom članu 3. Konvencije¹³⁴. U konkretnom slučaju Evropski sud je, razmatrajući pitanje da li su mađarske vlasti ispitale primjerenost sistema za azil u Srbiji i da li su aplikantima bile pružene mogućno-

131 Vidi presudu Suda u predmetu *Ilias i Ahmed protiv Mađarske*, ap. br. 47287/15, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-198760%22%5D%7D>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

132 Vidi presudu Suda u predmetu *Ilias i Ahmed protiv Mađarske*, ap. br. 47287/15, paragraf 130, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-161829%22%5D%7D>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

133 Vidi presudu Suda u predmetu *Ilias i Ahmed protiv Mađarske*, ap. br. 47287/15, paragraf 131, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-161829%22%5D%7D>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

134 Vidi presudu Suda u predmetu *Ilias i Ahmed protiv Mađarske*, ap. br. 47287/15, paragraf 137, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-161829%22%5D%7D>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

sti da osporavaju navod da je Srbija sigurna zemlja u njihovom konkretnom slučaju, zaključio da su mađarske vlasti pogrešno zaključile, po automatizmu, da je Srbija sigurna zemlja, utvrđujući, takođe, da su zanemarile nalaze UNHCR-a o stvarnom riziku od uskraćivanja pristupa efikasnom postupku za azil u Srbiji i brzom protjerivanju iz Srbije u Sjevernu Makedoniju, a zatim u Grčku¹³⁵. Evropski sud je, procjenjujući proceduralne mogućnosti aplikanata, zaključio da ne može dati značajnu težinu argumentima podnositelja zahtjeva u vezi s rokovima i navodnim nedostacima tehničke prirode¹³⁶. Slijedom navedenog, Sud je zaključio da je u konkretnom slučaju povrijeđen član 3. Konvencije u vezi sa protjerivanjem aplikanata u Srbiju.

Proceduralne zaštite

U slučajevima kada pojedinac ima dokaziv prigovor da bi ga protjerivanje izložilo postupanju protivnom članu 2. i/ili 3. Konvencije, na raspolaganju mu treba biti efikasno pravno sredstvo na nacionalnom nivou, sve u skladu sa članom 13. Evropske konvencije. Taj zahtjev postavlja obavezu državi ugovornici da rigorozno ispita sve tvrdnje o postojanju značajnih razloga za strah osobe da će biti izložena postupanju protivnom članovima 2. i 3. Konvencije. U tom smislu Evropski sud je utvrdio da pojedinci moraju biti na odgovarajući način obaviješteni o postupku za azil u smislu pristupa pouzdanom sistemu komunikacije (dostupnost tumača, osposobljenost osoba koje obavljaju razgovore, pristup besplatnoj pravnoj pomoći). Nerazumno kratak rok za podnošenje zahtjeva za azil zahtjev kao pravno sredstvo može učiniti praktično neefikasnim, što je u suprotnosti sa uslovima iz člana 13. u vezi sa članom 3. Konvencije.

U predmetu *Abdolkhani i Karimnia protiv Turske* Evropski sud je razmatrao aplikaciju aplikanta, državljana Irana, kojima je nakon dolaska u Irak UNHCR utvrdio status priznatih izbjeglica¹³⁷. Nakon što su oba aplikanta bila intervjuisana, UNHCR je utvrdio da, zbog njihovog političkog mišljenja, kod aplikanata postoji osnovan strah da mogu biti procesuirani u Iranu, podvrgnuti arbitrarnom i nezakonitom lišavanju slobode, te da im mogu biti prekršena prava na pošteno i javno suđenje. Nakon njihovog ulaska iz Iraka na teritoriju Turske, oni su bili uhapšeni zbog ilegalnog ulaska u državu, te su deportovani nazad u Irak. Evropski sud je, procjenjujući posebne okolnosti ovog slučaja, prije svega, ponovio svoj već dobro utvrđeni stav u sudskoj praksi da član 13. Konvencije garantuje dostupnost pravnog lijeka na nacionalnom nivou koji treba da omogući rješavanje same suštine podnesene pritužbe¹³⁸.

S tim u vezi, imajući u vidu nepovratnu štetu koja bi se mogla desiti ukoliko se navodni rizik od mučenja ili zlostavljanja ostvari i važnost koju Evropski sud pridaje obavezama iz člana 3. Evropske konvencije, efikasan pravni lijek prema članu 13. podrazumijeva nezavisnu i rigoroznu provjeru tvrdnji da na strani osoba postoje značajni razlozi da se vjeruje da bi one u slučaju protjerivanja bile izložene stvarnom riziku od postupanja koje je protivno članu 3.

135 Vidi presudu Suda u predmetu Ilias i Ahmed protiv Mađarske, ap. br. 47287/15, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-198760%22%5D%7D>, pristupljeno 20.5.2022. godine.

136 Vidi presudu Suda u predmetu Ilias i Ahmed protiv Mađarske, ap. br. 47287/15, paragraf 157, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-198760%22%5D%7D>, pristupljeno 20.5.2022. godine.

137 Presuda Suda u predmetu Abdolkhani i Karimnia protiv Turske, ap. br. 30471/08, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-94127%22%5D%7D>, pristupljeno 20.5.2022. godine.

138 Presuda Suda u predmetu Abdolkhani i Karimnia protiv Turske, ap. br. 30471/08, paragraf 107, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-94127%22%5D%7D>, pristupljeno 20.5.2022. godine.

Konvencije¹³⁹. Postojeći pravni lijek treba imati svojstvo automatskog odgađanja posljedica nastalih protjerivanjem¹⁴⁰.

Ocjenjujući sve bitne okolnosti ovog slučaja, Evropski sud je zaključio da su upravni i pravosudni organi Turske u slučaju ova dva aplikanta ostali potpuno pasivni u vezi sa njihovim navodima da mogu biti podvrgnuti tretmanu suprotnom članu 3. Konvencije ako budu vraćeni u Irak ili Iran. Evropski sud je, dalje, utvrdio da aplikantima nije bila pružena pravna pomoć iako su pomoć eksplicitno zahtijevali, da su bili onemogućeni da podnesu zahtjeve za azil, da nisu bili obaviješteni o razlozima za njihovu deportaciju iz Turske, te da sudske preispitivanje njihove deportacije ne može biti smatrano efikasnim pravim lijekom, jer on nema suspenzivni karakter¹⁴¹. Slijedom navedenog, Evropski sud je zaključio da aplikantima nije bio omogućen dostupan i efikasan pravni lijek u odnosu na njihove pritužbe na osnovu člana 3. Konvencije, te da je to dovelo, između ostalog, i do povrede člana 13. Evropske konvencije¹⁴².

Slučajevi povezani sa nacionalnom sigurnošću

Protjerivanje pojedinca koji se smatra prijeljnom po nacionalnu sigurnost države ugovornice Evropski sud je razmatrao u svojoj praksi, posebno naglašavajući apsolutnost u primjeni člana 3. (Zabrana mučenja) Evropske konvencije i težinu ocjenjivanja rizika od zlostavljanja u odnosu na razloge protjerivanja. U tom smislu bitno je navesti da se Evropski sud ne može oslanjati na nalaze koje je utvrdila država ugovornice ako ona nije raspolagala svim bitnim informacijama prilikom donošenja odluke o protjerivanju zbog državne sigurnosti. Preciznije, Evropski sud uvijek daje prednost aplikantu, odnosno njegovoj mogućoj izloženosti postupanju protivnom članu 3. Evropske konvencije ako bude vraćen u zemlju porijekla, ukoliko same vlasti države ugovornice nisu provele temeljnu i opsežnu istragu o stanju u državi u koju se aplikant protjeruje.

U predmetu *X protiv Švedske* Evropski sud se bavio pitanjem opravdanosti odluke o protjerivanju aplikanta, državljanina Maroka, koje je bilo posljedica odluke imigracione službe Švedske, a koja je bila donesena na osnovu zahtjeva tajne službe koja je aplikanta označila kao teroristu¹⁴³. Aplikant je iznio navod da će on, zbog toga što su ga švedske vlasti označile kao teroristu, po povratku u Maroko biti izložen riziku da bude mučen i da će mu biti izrečena zatvorska kazna od najmanje 10 godina. Evropski sud je, ispitujući specifične okolnosti ovog slučaja, prije svega ocjenjivao trenutnu situaciju u vezi sa poštovanjem ljudskih prava u Maroku, te je ocijenio da trenutno stanje u Maroku ne ukazuje da bi, ukoliko aplikant bude vraćen u Maroko, bio izložen postupanjima koja predstavljaju kršenje Konvencije¹⁴⁴. Evropski sud se,

139 Presuda Suda u predmetu Abdolkhani i Karimnia protiv Turske, ap. br. 30471/08, pragraf 108, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-94127%22>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

140 Ibid.

141 Presuda Suda u predmetu Abdolkhani i Karimnia protiv Turske, ap. br. 30471/08, pragrafi 11-116, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-94127%22>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

142 Presuda Suda u predmetu Abdolkhani i Karimnia protiv Turske, ap. br. 30471/08, pragraf 117, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-94127%22>}, pristupljeno 20.5.2022. godine.

143 Presuda Suda u predmetu X protiv Švedske, ap. br. 36417/16, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-180018%22>}, pristupljeno 22.5.2022. godine.

144 Presuda Suda u predmetu X protiv Švedske, ap. br. 36417/16, paragraf 52, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-180018%22>}, pristupljeno 22.5.2022. godine.

takođe, složio sa navodima vlasti Švedske da aplikant nije uspio dokazati da je on od posebnog interesa za marokanske vlasti, jer je aplikant u prethodnom periodu putovao u Maroko i u druge zemlje koristeći svoj pasoš¹⁴⁵. U pogledu navoda da bi aplikant bio suočen sa tretmanom koji je suprotan članu 3. Konvencije po svom povratku u Maroko, a zbog optužbi vlasti Švedske da je on terorista, Evropski sud je posebno razmatrao međunarodne izvještaje koji govore da se u Maroku dešavaju proizvoljna hapšenja, zatvaranja i mučenja osoba koje su osumnjičene za terorizam¹⁴⁶. Evropski sud je utvrdio da je švedska tajna služba bila u kontaktu sa marokanskim vlastima i da ih je obavijestila o aplikantu. Uzimajući u obzir sve prethodno navedeno, Evropski sud je, razmatrajući situaciju u kojoj vlasti Švedske – imigracioni ured nisu raspolagale svim relevantnim informacijama koje su bile potrebne za donošenje odluke o protjerivanju aplikanta, posebno u pogledu strogosti i pouzdanosti domaćeg postupka, zaključio da bi protjerivanje aplikanta u Maroko njega izložilo kršenju prava iz člana 3. Evropske konvencije¹⁴⁷.

Ekstradicija

Članom 2. (Pravo na život), članom 3. (Zabrana mučenja), članom 1. (Ukidanje smrtne kazne) Protokola broj 6 i članom 1. (Ukidanje smrtne kazne) Protokola broj 13 Evropske konvencije zabranjeno je izručenje ili protjerivanje stranaca u drugu državu ako postoje značajni razlozi da se vjeruje da će, ukoliko budu protjerani, biti izloženi stvarnom riziku od podvrgavanja smrtnoj kazni ili lošem tretmanu i zlostavljanju u pritvoru, uključujući neuslovnost pritvora za ranjive skupine.

U predmetu *A.L. (X.W.) protiv Rusije* Evropski sud je razmatrao aplikaciju aplikanta, državljanina Rusije (prema tvrdnjama Rusije, aplikant je državljanin Kine), koji je bio uhapšen u Rusiji pod sumnjom da je ubio kineskog policajca. U jednom trenutku policija Rusije je podnijela prijavu protiv aplikanta o počinjenom prekršaju - nezakonitom boravku u Rusiji, jer je aplikant državljanin Kine¹⁴⁸. Nadležni administrativni sud Rusije je donio odluku o njegovom protjerivanju u Kinu. Aplikant se žalio, posebno navodeći da njegov ruski pasoš nikada nije poništen, te da njegovo protjerivanje u Kinu predstavlja prikrivenu ekstradiciju i da će, ukoliko bude protjeran u Kinu, po njegovom dolasku biti odmah uhapšen i podvrgnut smrtnoj kazni, što je protivno članovima 2. i 3. Evropske konvencije. Evropski sud je, razmatrajući činjenice konkretnog slučaja, utvrdio da domaći sudovi nisu ocijenili rizike od podvrgavanja aplikanta smrtnoj kazni ili nehumanom tretmanu ako on bude deportovan u Kinu¹⁴⁹. Činjenica da je aplikant prije svoje deportacije imao mogućnost da napusti Rusiju i da ode u drugu zemlju nije uvjerila Evropski sud u ispravnost odluke. Evropski sud je utvrdio da je aplikantov ruski pasoš bio zaplijenjen i da ne postoje dokazi da je posjedovao neki drugi pasoš koji bi mu omogućio da napusti Ru-

145 Presuda Suda u predmetu X protiv Švedske, ap. br. 36417/16, paragraf 53, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-180018%22>}, pristupljeno 22.5.2022. godine.

146 Presuda Suda u predmetu X protiv Švedske, ap. br. 36417/16, paragraf 57, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-180018%22>}, pristupljeno 22.5.2022. godine.

147 Presuda Suda u predmetu X protiv Švedske, ap. br. 36417/16, paragraf 607, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-180018%22>}, pristupljeno 22.5.2022. godine.

148 Presuda Suda u predmetu A.L. (X.W.) protiv Rusije, ap. br. 44095/14, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-158148%22>}, pristupljeno 22.5.2022. godine.

149 Presuda Suda u predmetu A.L. (X.W.) protiv Rusije, ap. br. 44095/14, paragraf 65, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-158148%22>}, pristupljeno 22.5.2022. godine.

siju i da ode u drugu zemlju unutar nametnutnog trodnevnog roka¹⁵⁰. Slijedom svega iznesenog, Evropski sud je zaključio da nije osporen značajan i predvidiv rizik da bi aplikant, ukoliko bude deportovan u Rusiju, bio izložen stvarnom riziku od postupanja suprotnog članovima 2. i 3. Konvencije.

Pravo na zaštitu porodičnog života

Evropski sud je, razmatrajući slučajeve protjerivanja stranaca, razvio kriterijume usklađenosti protjerivanja sa zahtjevima iz člana 8. (Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života). Navedeni kriterijumi podrazumijevaju prirodu i težinu krivičnog djela koje je počinio aplikant, dužinu aplikantovog boravka u zemlji iz koje treba biti protjeran i samo ponašanje aplikanta u tom periodu, državljanstvo osobe koja je u pitanju, aplikantovu porodičnu situaciju (dužina trajanja braka i drugi faktori koji ukazuju na ostvarivanje porodičnog života), pitanje da li je bračni partner znao za krivično djelo kada je stupio u bračni odnos, da li postoje djeca rođena u braku i njihova starost, ozbiljnost poteškoća sa kojima bi se izvjesno supružnik mogao sresti u zemlji u koju se aplikant protjeruje, najbolji interes i dobrobit djece, posebno uzimajući u obzir ozbiljnost poteškoća sa kojima će se aplikantovo dijete (djeca) vjerovatno suočiti u zemlji u koju se aplikant protjeruje i čvrstina društvenih, kulturnih, porodičnih veza sa zemljom domaćinom i zemljom u koju se aplikant protjeruje¹⁵¹.

U predmetu *Uner protiv Holandije* Evropski sud je razmatrao aplikaciju aplikanta, državljanina Turske, koja se odnosila na situaciju u kojoj je aplikant, kada je bio u starosnoj dobi od 12 godina, zajedno sa svojom majkom i dva brata došao u Holandiju, kako bi se pridružio svom ocu koji je već živio u Holandiji 10 godina¹⁵². U nekoliko slučajeva je bio osuđen u Holandiji zbog napada na osobe i zbog činjenice da je ustrijelio jednu osobu, dok je tom prilikom drugu osobu usmrtio. U međuvremenu je ostvario vezu sa državljanicom Holandije i u toj vezi se rodilo dvoje djece. Slijedom presude domaćeg suda koji je aplikanta osudio na sedam godina zatvora zbog ubistva, zamjenik ministra pravde Holandije je donio odluku kojom je aplikantu uskraćena dozvola stalnog boravka, namećući mu, takođe, zabranu ulaska u Holandiju u trajanju od 10 godina, te je, u konačnici, bio protjeran u Tursku. Od tog trenutka aplikant je bio razdvojen od porodice i nekoliko puta se uspio ilegalno vratiti u Holandiju, nakon čega su ga svaki put protjerale holandske vlasti. Evropski sud je, primjenjujući već navedene kriterijume u ovom konkretnom slučaju, utvrdio da je, s obzirom na dužinu trajanja aplikantovog boravka u Holandiji, on ostvario jake veze sa državom Holandijom¹⁵³. Evropski sud je, takođe, utvrdio da je aplikant sa partnerkom i njihovim prvorodenim djetetom živio veoma kratak period, dok sa drugim djetetom uopšte nije živio u istoj porodičnoj zajednici, naglašavajući da "... poremećaj njihovog porodičnog života ne bi imao isti efekat kao što bi [imao] da su živjeli zajedno kao porodica mnogo duže vremena"¹⁵⁴. Dalje, Evropski sud je zaključio da, iako je aplikant u Holandiju došao kao veoma mlad, Sud ne može prihvatiti navod da je aplikant

150 Ibid.

151 Vidi presudu Suda u predmetu *Uner protiv Holandije*, ap. br. 46410/99, paragrafi 57. i 58, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77542%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

152 Presuda Suda u predmetu *Uner protiv Holandije*, ap. br. 46410/99, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77542%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

153 Presuda Suda u predmetu *Uner protiv Holandije*, ap. br. 46410/99, paragraf 62, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77542%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

154 Ibid.

proveo toliko malo vremena u Turskoj da više nije imao bilo kakve društvene, kulturne i jezičke veze sa turskim društvom¹⁵⁵. Uzimajući u obzir osudu aplikanta za krivično djelo ubistvo i ranije dokazane kriminalne sklonosti, Sud nije bio spreman dati određenu prevagu činjenici da je aplikant bio pušten iz zatvora nakon izdržane dvije trećine kazne¹⁵⁶. Evropski sud je, uzimajući u obzir prirodu i težinu krivičnih djela koje je počinio aplikant i imajući na umu da je zabrana aplikantovog ulaska u Holandiju ograničena na deset godina, zaključio da tužena država nije dala preveliku prevagu svojim interesima kada je odlučila da izrekne tu mjeru¹⁵⁷. Slijedom svega navedenog, Evropski sud je utvrdio da u konkretnom slučaju nije povrijeđen član 8. Evropske konvencije.

TEMA 10.

Privremene mjere iz člana 39.

Sud može, na osnovu člana 39. Pravila Suda, na zahtjev stranke ili svake druge zainteresovane osobe, ili na vlastitu inicijativu, odrediti privremene mjere za koje smatra da bi trebale biti donesene dok Sud ne ispita predmet¹⁵⁸. Evropski sud generalno određuje privremene mjere kada postoji stvaran i neposredan rizik od ozbiljne i nenadoknadive štete.

Primjenjivost i dještvo

Evropski sud je privremene mjere, u skladu sa članom 39. Pravila Suda, najčešće izricao u predmetima ekstradicije i deportacije, zahtijevajući od država da se suzdrže od udaljavanja stranaca u zemlje u kojima se tvrdi da bi se aplikanti suočili sa smrću ili zlostavljanjima i drugim nečovječnim postupanjima suprotnim članovima 2. i 3. Evropske konvencije. Te mjere mogu nalagati državi ugovornici obaveze da primi i ispita zahtjeve za azil osoba koje pristupe graničnom prijelazu. Nakon što Evropski sud izrekne privremene mjere, država ugovornica je obavezna da se pridržava naloženih mjera. Propust država ugovornica da se pridržavaju mjera naloženih na osnovu člana 39. Pravila Suda predstavlja kršenje člana 34. Evropske konvencije¹⁵⁹.

155 Ibid.

156 Presuda Suda u predmetu Uner protiv Holandije, ap. br. 46410/99, paragraf 63, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77542%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

157 Presuda Suda u predmetu Uner protiv Holandije, ap. br. 46410/99, paragraf 65, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77542%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

158 Član 39. Pravila Suda, "Pravilo 39. 1 (PRIVREMENE MJERE) 1. Vijeće ili, kad je to primjereno, predsjednik odjela ili dežurni sudija imenovan na osnovu stava 4. ovog pravila može, na zahtjev stranke ili svake druge zainteresirane osobe, ili na vlastitu inicijativu, naznačiti strankama svaku privremenu mjeru za koju smatra da je treba donijeti u interesu stranaka ili pravilnog vođenja postupka pred tim vijećem. 2. Kada se to smatra prikladnim, Odbor ministara može se odmah obavijestiti o mjeri donesenoj u pojedinom predmetu. 3. Vijeće ili, kad je to primjereno, predsjednik odjela ili dežurni sudija imenovan na osnovu stava 4. ovog pravila, može tražiti informacije od stranaka o svakom pitanju koje je povezano s primjenom bilo koje privremene mjere koju je naznačilo. 4. Predsjednik Suda može imenovati potpredsjednike odjela dežurnim sudijama za odlučivanje o zahtjevima za privremenu mjeru", http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/dokumenti/default.aspx?id=5593&langTag=bs-BA, pristupljeno 23.5.2022. godine.

159 Član 34. Evropske konvencije, "Član 34. Pojedinačne predstavke Sud može da prima predstavke od svake osobe, nevladine organizacije ili grupe lica koji tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili protokolima uz nju, učinjene od neke visoke strane ugovornice. Visoke strane ugovornice obavezuju se da ni na koji način ne ometaju stvarno rješenje ovog prava", https://www.echr.coe.int/documents/convention_bos.pdf, pristupljeno 23.5.2022. godine.

U predmetu *M.K. i drugi protiv Poljske* Evropski sud je razmatrao aplikaciju aplikantata, trinaest državljana Rusije, čečenskog porijekla, od kojih su neki bili i maloljetna djeca¹⁶⁰. Neki od aplikantata su čak 30 puta po dolasku na granični prijelaz izričito zahtijevali da podnesu zahtjev za azil, ali im je to onemogućila granična policija Poljske. Preciznije, službenici granične policije su im svaki put uskratili ulazak u Poljsku i vratili ih u Bjelorusiju uprkos tvrdnji aplikantata da oni neće imati pristup prikladnom postupku za azil u Bjelorusiji, a čime bi, takođe, posljedično bili i protjerani u Rusiju, gdje bi bili podvrgnuti nečovječnom postupanju ili kazni¹⁶¹. Prema određenim izvještajima nevladinih organizacija, proizlazi da je granična služba Poljske po automatizmu odbijala zahtjeve za azil. Evropski sud je, na osnovu člana 39. Pravila Suda, u odnosu na sve aplikante donio privremene mjere kojima je Poljskoj zabranio da vrati aplikante u Bjelorusiju. Evropski sud je u ovoj presudi još jednom naglasio generalne principe koji se tiču primjene člana 34. Evropske konvencije (u vezi sa primjenom člana 39. Pravila Suda), koji se odnose na to da se države članice moraju suzdržati od postupanja suprotnih pravu aplikantata na podnošenje aplikacije iz člana 34. Konvencije¹⁶². U skladu sa utvrđenom praksom Suda, privremene mjere predviđene pravilom člana 39. Pravila Suda donose se u svrhu osiguranja efikasnosti prava na aplikaciju, te propust tužene države da se pridržava takvih mjera povlači za sobom povredu prava na aplikaciju iz člana 34. Evropske konvencije¹⁶³. U svojoj praksi Evropski sud je usvojio stav da država ugovornica ne može uvjeravati Sud da poništi privremenu mjeru¹⁶⁴. Provjeravajući da li će se država ugovornica pridržavati naloženih privremenih mjera, Evropski sud će, prije svega, ispitivati da li se ta država pridržava slova i duha naznačenih privremenim mjerama, te je u tom smislu na državi da dokaže da je privremena mjera ispoštovana (ili, izuzetno, da je postojala objektivna prepreka koja je spriječila poštivanje privremene mjere) i da je država preduzela sve razumne korake da ukloni tu prepreku i informiše Evropski sud o situaciji¹⁶⁵. Evropski sud neće preispitivati da li je sama njegova odluka o primjeni privremene mjere bila ispravna. Sud je, primjenjujući navedene principe na okolnosti i sadržaj izricanja privremene mjere u ovom konkretnom slučaju, naveo da granična služba nije dozvolila aplikantima da podnesu zahtjeve za azil uprkos činjenici da su vlasti države bile obaviještene o izrečenoj privremenoj mjeri i činjenici da su sami aplikanti posjedovali kopiju dokumenta o privremenim mjerama koju su pokazali graničnoj službi¹⁶⁶. Evropski sud je naveo i to da su se vlasti konstantno protivile naloženim privremenim mjerama Suda, te da je država, takođe, osporavala i sam legitimitet naloženih privremenih mjera¹⁶⁷. Evropski sud

160 Presuda Suda u predmetu *M.K. i drugi protiv Poljske*, ap. br. 40503/17, 42902/17 i 43643/17, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203840%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

161 Ibid.

162 Vidi presudu Suda u predmetu *M.K. i drugi protiv Poljske*, ap. br. 40503/17, 42902/17 i 43643/17, paragraf 229, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203840%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

163 Vidi presudu Suda u predmetu *M.K. i drugi protiv Poljske*, ap. br. 40503/17, 42902/17 i 43643/17, paragraf 230, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203840%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

164 Vidi presudu Suda u predmetu *M.K. i drugi protiv Poljske*, ap. br. 40503/17, 42902/17 i 43643/17, paragraf 233, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203840%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

165 Vidi presudu Suda u predmetu *M.K. i drugi protiv Poljske*, ap. br. 40503/17, 42902/17 i 43643/17, paragraf 234, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203840%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

166 Vidi presudu Suda u predmetu *M.K. i drugi protiv Poljske*, ap. br. 40503/17, 42902/17 i 43643/17, paragraf 236, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203840%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

167 Ibid.

je zaključio i da je Poljska ispoštovala privremene mjere sa značajnim kašnjenjem, što je aplikante izložilo riziku od postupanja suprotnih Konvenciji, a što je bilo i u suprotnosti sa samim ciljem naloženih mjera¹⁶⁸. Takvo postupanje je, prema ocjeni Suda, dovelo do kršenja obaveza države propisanih članom 34. Evropske konvencije¹⁶⁹.

Pregled i podaci o mješovitim migrantskim tokovima u Bosni i Hercegovini i Evropi

Konflikti, progon, drugi oblici kršenja ljudskih prava, kao i loši uslovi života svake godine tjeraju hiljade ljudi da napuste svoje domove i potraže sigurnost u Evropi. Trend intenziviranja migracija ljudi u Evropu je zabilježen u 2014. godini, a već u 2015. godini on je dostigao broj od 1.216,900 osoba koje su prvi put zatražile međunarodnu zaštitu. Među navedenim brojem tražilaca azila posebno se isticao veliki broj ljudi koji dolazi iz Sirije i Afganistana, odnosno država koje su već duži vremenski period pogođene ratnim sukobima.¹⁷⁰ Iako se u periodu 2015 - 2018. godina broj tražilaca azila konstantno smanjivao, ipak, u periodu 2019 - 2021. godina ovaj broj se ponovo povećao za 28%.¹⁷¹ Ukoliko posmatramo ukupan broj migranata, ne ograničavajući se samo na tražioce azila, čiji je ulazak na područje Evrope u periodu 2016 - 2021. godina zabilježen, sa sigurnošću se može zaključiti da je u 2016. godini konstatovan najveći broj migranata koji je ušao u Evropu i iznosio je 389.976 uz poražavajući podatak da je na tom putu prema Evropi umrlo ili nestalo 5.305 ljudi.¹⁷² Slično kao i u pogledu smanjivanja broja migranata koji su u referentnom periodu zatražili azil, i ukupan broj migranata, bez obzira na njihov status koji ih definiše, a koji su dolazili u Evropu, u navedenom periodu konstantno se smanjivao tako da je u 2021. godini zabilježeno 151.417 migranata, takođe uz konstataciju da je na putu u Evropu umrlo ili nestalo 3.157 osoba migranata.¹⁷³ Samo u periodu do 1. aprila 2022. godine konstatovano je da je 826 migranata izgubilo živote, ili nestalo pokušavajući da dođe u Evropu.¹⁷⁴

Iz podataka koje pruža Međunarodna organizacija za migracije proizlazi da je najveći broj migranata u referentnom periodu došao iz sljedećih zemalja: Sirije, Afganistana, Nigerije, Iraka, Maroka, Tunisa i Alžira, te područja subsaharske Afrike. Države koje su u navedenom periodu posebno bile pod pritiskom ulazaka migranata, odnosno države u kojima je zabilježen prvi ulazak migranata su Grčka, Kipar, Italija i Španija. Države koje su, takođe, registrovale veliki broj migranata na svojoj teritoriji, ali koje se smatraju državama migrantskog tranzita su Sjeverna Makedonija, Kosovo, Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Slovenija.

Bosna i Hercegovina se nalazi u samom centru zapadnobalkanske migrantske rute, koju čini mješoviti sastav migrantske populacije kao što su samci, porodice sa djecom, starije osobe,

168 Vidi presudu Suda u predmetu M.K. i drugi protiv Poljske, ap. br. 40503/17, 42902/17 i 43643/17, paragraf 237, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203840%22%5D%7D>}, pristupljeno 22.5.2022. godine.

169 Vidi presudu Suda u predmetu M.K. i drugi protiv Poljske, ap. br. 40503/17, 42902/17 i 43643/17, paragraf 238, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-203840%22%5D%7D>}, pristupljeno 22.5.2022. godine.

170 Eurostat, Broj osoba koje su prvi put zatražile azil, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220323-1>, pristupljeno 27.4.2022. godine.

171 Ibid.

172 IOM, Praćenje protoka, <https://migration.iom.int/europe/arrivals#content-tab-anchor>, pristupljeno 27.4.2022. godine.

173 Ibid.

174 Ibid.

djeca migranti bez pratnje i druge ranjive kategorije.¹⁷⁵ U poređenju sa državama u regionu Bosna i Hercegovina ima najdužu granicu sa Hrvatskom, odnosno Evropskom unijom, što je čini posebno ranjivom u smislu dolaska velikog broja migranata koji vide Bosnu i Hercegovinu kao nezaobilaznu državu tranzita na putu u Evropsku uniju. U 2018. godini broj ulazaka migranata u Bosnu i Hercegovinu značajno se povećao a u prilog tome govori i činjenica da je od ukupno 23.902 registrovana stranca namjeru da podnesu zahtjev za azil u Bosni i Hercegovini iskazalo 22.499 osoba.¹⁷⁶ Trend povećanja broja ulazaka migranata na teritoriju Bosne i Hercegovine se nastavio i u 2019. godini, kada su vlasti konstatovala da je 27.769 osoba od ukupno 29.302 evidentirana stranca iskazalo namjeru da podnese zahtjev za azil.¹⁷⁷ Nastupanje pandemije virusa COVID-19 je značajno utjecalo na smanjenje broja ulazaka migranata u Bosnu i Hercegovinu, te je Ministarstvo sigurnosti BiH u 2020. godini zabilježilo ukupno 16.190 nezakonitih migranata od kojih je 15.170 osoba iskazalo namjeru da podnese zahtjev za azil.¹⁷⁸ Smanjenje ukupnog broja migranata koje su vlasti evidentirale u Bosni i Hercegovini se nastavilo i u 2021. godini, te je ukupan broj osoba koje su primljene u prihvatne centre iznosio 2.294.¹⁷⁹ U periodu do 20. aprila 2022. godine u Bosni i Hercegovini je registrovano ukupno 2.105 migranata, uključujući i tražioce azila.¹⁸⁰ Najzastupljenije države porijekla stranaca koji su podnijeli zahtjev za azil u Bosni i Hercegovini su Iran, Pakistan, Afganistan, Sirija i Irak, što govori u prilog činjenici da je Bosna i Hercegovina, zbog svog geografskog položaja na zapadnobalkanskoj migrantskoj ruti, od početka migrantske krize pod konstantnim pritiskom priliva migranata na njihovom putu u zemlje Evropske unije.¹⁸¹ Svi postojeći prihvatni centri se nalaze na području Federacije Bosne i Hercegovine, a najveći broj izbjeglica i migranata je koncentrisan na području Kantona Sarajevo i Unsko-sanskog kantona iz čega se može zaključiti da su zahtjevi za asistenciju neuporedivo veći nego u drugim dijelovima države; ovo uprkos činjenici što je oblast migracije i azila u nadležnosti države.¹⁸²

175 IOM, Upravljanje migracijama u Bosni i Hercegovini, <https://bih.iom.int/migration-management>, pristupljeno 28.4.2022. godine.

176 Sektor za migraciju Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2018. godinu, str. 58, <https://dijaspora.mhrr.gov.ba/wp-content/uploads/2019/07/010720191.pdf>, pristupljeno 28.4.2022. godine.

177 Sektor za migraciju Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2019. godinu, str. 57, <http://msb.gov.ba/PDF/220720201.pdf>, pristupljeno 28.4.2022. godine.

178 Sektor za migraciju Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Migracioni profil Bosne i Hercegovine za 2020. godinu, str. 56, <http://www.msb.gov.ba/PDF/210620211.pdf>, pristupljeno 28.4.2022. godine.

179 IOM, Migracijski tokovi u Evropu - Prisutnost migranata, <https://migration.iom.int/europe/migrants-presence#content-tab-anchor>, pristupljeno 28.4.2022. godine.

180 IOM, Migracijski tokovi u Evropu - Prisutnost migranata, <https://migration.iom.int/europe/migrants-presence>, pristupljeno 28.4.2022. godine.

181 Vidi fusnote br. 15, 16 i 17.

182 Vidi član III stav 1. tačka f) Ustava Bosne i Hercegovine, https://www.ustavisud.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf, pristupljeno 28.4.2022. godine.

U izvještaju Evropske komisije za Bosnu i Hercegovinu za 2021. godinu je konstatovano da vlasti u Bosni i Hercegovini nisu uspjele da uspostave održiv sistem za migracije i azil, što je u jednom trenutku uzrokovalo i humanitarnu krizu.¹⁸³ U tom smislu je još jednom naglašeno da Bosna i Hercegovina treba da osigura efikasnu koordinaciju i pravičnu raspodjelu odgovornosti na svim nivoima vlasti u pogledu upravljanja migracijama. Od Bosne i Hercegovine se, takođe, očekuje da osigura dovoljno smještajnih kapaciteta za migrante, koji će biti pravilno raspoređeni između entiteta i kantona, te da, u konačnici, unaprijedi zakonski okvir i provedbene kapacitete za dobrovoljno i prisilno vraćanje.¹⁸⁴ U 2020. i 2021. godini su konstatovani izvještaji o nasilnom kolektivnom protjerivanju (vraćanju) migranata i tražilaca azila u Bosnu i Hercegovinu duž granice sa Hrvatskom.¹⁸⁵ U kontekstu migracija fenomen trgovine ljudima se javlja kao izazov koji traži hitni odgovor od nacionalnih autoriteta. Ovo posebno zbog toga što je Bosna i Hercegovina prepoznata kao zemlja porijekla, tranzita i odredišta za žrtve trgovine ljudima.¹⁸⁶ Žrtvama se trguje iz cijele zemlje radi prisilnog rada i seksualnog iskorištavanja, dok se trguje sve većim brojem djece radi prisilnog prosjačenja i dječijih brakova.¹⁸⁷ Povećanje broja žrtava trgovine ljudima u mješovitim migrantskim tokovima zahtijeva pojačanu podršku ključnih aktera koji treba da osiguraju da potencijalne žrtve trgovine ljudima budu identifikovane, te da im, posljedično tome, budu osigurane zaštita i pomoć garantovane međunarodnim standardima.

D) SIMULACIJA SUĐENJA (MOOT COURT)

U ovom dijelu obuke potrebno je podijeliti polaznike u dvije grupe, naznačavajući pri tome da će jedna grupa predstavljati aplikante, a da će druga grupa predstavljati zastupnike tužene države. Predavač će vršiti funkciju sudije (sudskog vijeća) Evropskog suda. U nastavku se nalazi sažetak informacija iz presude Velikog vijeća Evropskog suda u predmetu *N.D. i N.T. protiv Španije*¹⁸⁸, koju je potrebno dostaviti svakom polazniku u printanoj verziji.

ČINJENICE SLUČAJA

Aplikanti N.D. i N.T. su državljani Malija i Obale Slonovače, koji su krajem 2012. i početkom 2013. godine došli u Maroko, gdje su smješteni u kamp za migrante u blizini Melile. Autonomni grad Melila je španjolska enklava na obali Sjeverne Afrike, okružena marokanskom

183 Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu za 2021. godinu, Evropska komisija, https://europa.ba/wp-content/uploads/2021/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2021-godinu_1636467943.pdf, pristupljeno 28.4.2022. godine.

184 Ibid.

185 Ujedinjene nacije - Bosna i Hercegovina, "UN u Bosni i Hercegovini zabrinute su zbog nasilnog potiskivanja migranata, tražitelja azila i izbjeglica", <https://bosniaherzegovina.un.org/en/123914-un-bosnia-and-herzegovina-concerned-violent-pushback-migrants-asylum-seekers-and-refugees>, pristupljeno 28.4.2022. godine.

186 IOM – Bosna i Hercegovina, Trgovina ljudima, <https://bih.iom.int/trafficking-persons>, pristupljeno 28.4.2022. godine.

187 Ibid.

188 Vidi sažetak presude Suda u predmetu N.D. i N.T. protiv Španije, ap. br. 8675/15 i 8697/15, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-215923%22%5D%7D>. Vidi, takođe, presudu Suda u predmetu N.D. i N.T. protiv Španije, ap. br. 8675/15 i 8697/15, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-201353%22%5D%7D>, pristupljeno 22.5.2022. godine.

teritorijom. Na tom području u avgustu 2014. godine dogodio se incident kada je skupina od nekoliko stotina migranata pokušala da probije ogradu koja okružuje Melilu, ali ih je u tome spriječila marokanska policija. Dio migranata, uključujući aplikante, ipak je uspio prijeći ogradu i stupiti na špansku teritoriju gdje su ih dočekali službenici granične policije (*Guardia Civil*) koji su ih, zatim, uhapsili, vratili u Maroko i predali marokanskim vlastima. Aplikanti navodno nisu bili podvrgnuti nikakvom postupku identifikacije, niti su imali priliku da objasne službenicima svoje lične okolnosti, a nisu imali ni pravnu pomoć, ni tumača. Aplikanti su na kraju, ipak, uspjeli da nelegalno uđu u Španiju zbog čega su španske vlasti izdale naloge za njihovo protjerivanje, te su odbile njihove upravne žalbe protiv protjerivanja, kao i zahtjeve za azil.

Polaznicima obuke je potrebno podijeliti u nastavku navedenu printanu verziju dijela ovog vodiča i ostaviti 30 minuta vremena za grupni rad, kako bi se grupe pripremile za usmenu prezentaciju u smislu odbrane svojih pozicija pred Evropskim sudom. Nakon 30 minuta potrebno je polaznike uputiti da izaberu jednu osobu iz svoje grupe koja će prezentovati grupne nalaze i stavove, te je u tom smislu potrebno planirati po 15 minuta za svaku od prezentacija grupa. Nakon što predstavnici grupa iznesu svoje prezentacije, predavač će pokrenuti grupnu diskusiju i uputiti prisutne na stavove iznesene u presudi Evropskog suda iz 2017. godine i u presudi Velikog vijeća Evropskog suda iz 2020. godine; ovo u trajanju od 45 minuta.

Osnovni cilj člana 4. Protokola broj 4 (Zabrana grupnog protjerivanja stranaca) Evropske konvencije je sprečavanje države da udalji određeni broj stranaca prije nego što su njihove lične okolnosti ispitane, te da im se, s tim u vezi, omogući da iznesu svoje tvrdnje protiv mjera koje su donijele nadležne vlasti. U u smislu primjene člana 4. Protokola broj 4, Sud je definisao pojam stranca na način da se strancem smatra ne samo osoba koja zakonito boravi na teritoriji već i "svi koji nemaju stvarno pravo na državljanstvo u nekoj državi, bilo da prolaze kroz zemlju, ili su u njoj privremeno ili stalno nastanjeni, bilo da su izbjeglice ili da su u zemlju ušli po svom nahođenju, ili da su apatridi ili da posjeduju neko drugo državljanstvo".¹⁸⁹ U pogledu opsega primjene člana 4. Protokola broj 4, Evropski sud je razmatrao pitanja kao što su teritorijalna primjena i nadležnosti u smislu stranaca koji su već bili na teritoriji države ugovornice, ili koje su nadležne vlasti vratile sa granica, ili je bila riječ o grupi stranaca istog etničkog ili nacionalnog porijekla. U predmetu *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* Evropski sud je odlučivao o primjenjivosti člana 4. Protokola broj 4 u slučaju u kojem su vlasti države ugovornice vraćale strance u treću državu vršenjem radnji van nacionalne teritorije, istovremeno razmatrajući da li je vraćanje aplikanta u Libiju predstavljalo "kolektivno protjerivanje stranaca".¹⁹⁰ U ovom slučaju Evropski sud je zaključio da je država izuzetno ostvarila svoju nadležnost izvan državne granice, te da je, posljedično tome, opisano postupanje predstavljalo kolektivno protjerivanje stranaca, odnosno da je prekršen član 4. Protokola broj 4 Evropske konvencije.

189 Vidi presudu Suda u predmetu *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije*, ap. br. 27765/09, paragraf 174, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Hirsi%20Jamaa%20and%20others%20v.%20Italije%22%5D%22%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%22itemid%22:%5B%22001-117613%22%5D%22%22%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

190 Vidi sažetak presude u predmetu *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije*, ap. br. 27765/09, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22Hirsi%20Jamaa%20and%20others%20v.%20Italije%22%5D%22%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%22itemid%22:%5B%22001-118846%22%5D%22%22%7D>, pristupljeno 3.5.2022. godine.

E) OBRAZAC ZAVRŠNOG TESTA

Odgovorite na sljedeća pitanja (zaokružiti tačan odgovor):

1. Koje su obaveze država ugovornica u pogledu ranjivih grupa migranata?

- a) Države ugovornice su obavezne da izvrše identifikaciju ranjive skupine migranata - djece nakon što im bude odobren azil;
- b) Države ugovornice su obavezne da izvrše identifikaciju ranjive skupine migranata - djece prije nego što im bude odobren azil;
- c) Države ugovornice su obavezne da izvrše identifikaciju ranjive skupine migranata - djece prije nego što im bude odobren azil i da, zatim, preduzmu mjere kako bi im se osigurao odgovarajući smještaj bez obzira na to da li su djeca podnijela zahtjev za azil u određenoj državi ugovornici, ili namjeravaju da to učine u drugoj državi.

2. Koje su obaveze države ugovornice kada odluči da udalji strance (migrante) u treću zemlju?

- a) Država ugovornica ima pravo da odluči da udalji strance u treću zemlju bez razmatranja osnovanosti zahtjeva za azil;
- b) Država ugovornica ima pravo da odluči da udalji strance u treću zemlju bez razmatranja osnovanosti zahtjeva za azil i bez obaveze da ispita adekvatnost sistema za azil zemlje prijema;
- c) Država ugovornica ima pravo da odluči da udalji strance u treću zemlju bez razmatranja osnovanosti zahtjeva za azil uz obavezu da ispita adekvatnost sistema za azil zemlje prijema.

3. U okviru kojih članova Evropske konvencije Evropski sud razmatra pitanje trgovine ljudima?

- a) Članovi 3, 4. i 13. Evropske konvencije,
- b) Članovi 4, 8. i 6. Evropske konvencije,
- c) Članovi 3, 4. i 8. Evropske konvencije.

F) OBRAZAC ZAVRŠNE EVALUACIJE

SADRŽAJ I PREZENTACIJA

Molimo Vas da ocijenite dolje navedene oblasti nekom od predloženih ocjena	Sadržaj edukacije 1 (loš sadržaj) 3 (prosječan) 5 (izvrstan)	Način edukacije 1 (loše izlaganje) 3 (prosječan) 5 (izvrstan)	Važnost za Vaš posao 1 (nije važno) 3 (važno je) 5 (veoma važno)	VRIJEME		
				prekratko	predugo	dovoljno
Pregled mješovitih migrantskih tokova i podaci o mješovitim migrantskim tokovima u BiH i Evropi						
Opseg primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima na strane državljane						
Ranjivi migranti: maloljetnici bez pratnje ili maloljetnici koji putuju sa odraslima, žene i djevojčice žrtve rodno zasnovanog nasilja/nasilja u porodici						
Trgovina ljudima i Evropska konvencija o ljudskim pravima						
Zabrana grupnog protjerivanja stranaca (član 4. Protokola broj 4 EKLLJP)						
Lišavanje slobode u odnosu na ograničenje kretanja						
Imigracioni pritvor (član 5.1.f)						
Alternative u odnosu na pritvaranje						
Deportacija ili ekstradicija						
Privremene mjere iz člana 39.						

Kako biste ocijenili sljedeće elemente obuke?						
Sadržajnost rasprave:	1	2	3	4	5	5
Vođenje programa obuke:	1	2	3	4	5	5
U kojoj mjeri su zadovoljena Vaša očekivanja od obuke?	1	2	3	4	5	5
Kako biste ocijenili kvalitet organizacije obuke?	1	2	3	4	5	5

Postoje li neke teme koje bi bilo potrebno uvrstiti u program obuke?	
da	ne
(ako je odgovor potvrđan, navedite teme koje bi bilo potrebno uvrstiti u program obuke: koje biste oblasti željeli uvrstiti u program obuke)	

Dodatni komentari i sugestije:	

Zahvaljujemo za saradnju!

Dodatna uputstva za predavača

Rodna perspektiva i nediskriminacija: tokom svog ukupnog trajanja kurs treba odražavati rodnu dimenziju, a naročito pri razmatranju pitanja ranjivih kategorija migranata i žrtava trgovine. Podaci predstavljeni na početku treba da budu razvrstani prema spolovima.

Metodologija: Edukator treba krenuti od pretpostavke da su polaznici već imali standardnu prezentaciju/predavanje o standardima koji važe za tražioce azila (izdanje za BiH je iz 2021. godine), kao i slučajeve trgovine ljudima putem onlajn HELP kurseva. Edukacija "licem u lice" služi da bi se omogućile diskusija i razmjena iskustava među polaznicima, te razvile vještine. Zbog navedenog, predavanja treba da budu svedena na minimum, te treba primjenjivati dinamičnije metodologije koje zahtijevaju više učešća, kao što su:

- Anketa: 10 do sedam dana prije obuke može se napraviti anketa radi prikupljanja ulaznih informacija od polaznika u vezi sa temama predstavljenim na HELP kursu, određenom kao preduslov, o kojima bi željeli razgovarati tokom edukacija "licem u lice". Polaznici mogu biti pozvani i da sa ostalima podijele slučajeve iz prakse o kojima bi željeli razgovarati.
- Scenariji i analize slučaja: svakoj od navedenih tema i aspekata treba pristupati primjenom kratkih scenarija i analiza slučaja na kojima će se raditi pojedinačno, u parovima ili malim grupama (u zavisnosti od složenosti). Potrebno ih je razraditi na osnovu sudske prakse Evropskog suda, imajući u vidu domaće zakone i eventualne nedostatke, a ne ograničavati na odluke donesene protiv BiH).
- Igre: poput onih čiji je cilj uspostavljanje zajedničkih tačaka između migranata i polaznika u pogledu razloga zbog kojih migranti donose svoje odluke (tj. zdravstvena situacija, nesigurnost, nepostojanje prava i sloboda...).
- Prepričavanje: radi naglašavanja dimenzija ljudskih prava u pogledu migracije i migranata, edukator treba obimno koristiti prepričavanje kako bi se polaznici upoznali sa pričama koje stoje iza svakog poduhvata koji uključuje migracije, te omogućavanja da se razumije važnost postupanja sa svakim migrantom pojedinačno i pomaganja polaznicima da se povežu sa njima, kao i njihovim životima i pričama, prepoznajući one aspekte koji bi mogli biti značajni u procesu donošenja odluka koje se odnose na migrante.
- Igranje uloga/obrnute uloge: može biti naročito efikasno kako bi se polaznicima omogućilo da osjete teškoće kroz koje su prošli migranti od kojih se, čak i ako ne posjeduju osnovno poznavanje jezika, a ulaze u neku državu, traži da poštuju pravila sa kojima nisu upoznati, a pri tome se boje da će biti vraćeni u zemlju porijekla.
- Simulacija suđenja (moot court): omogućiti polaznicima da razvijaju svoje pravne argumente i vještine debate i pomoći im da uvažavaju mišljenje suprotne strane, čime će imati mogućnost da se pozivaju na zaštitu ljudskih prava.

Pokazatelji postizanja ciljeva: da bi se uspostavila polazna osnova, te za potrebe prikupljanja informacija o opštem nivou znanja polaznika koje će se koristiti za utvrđivanje potreba za obukom, potrebno je provesti test prije obuke, sačinjen od pitanja sa više ponuđenih odgovora. Da bi se utvrdilo da li su ciljevi učenja postignuti, može se provesti test nakon obuke u kojem će se ponoviti pitanja iz prvog testa.

Način izdavanja potvrde/certifikata o završenoj obuci: potrebno je uključiti test sa ocjenom "položio/la/nije položio/la", koji obuhvata najmanje 2-3 otvorena pitanja na koja se odgovora u stavkama (bulletpoints) ili upućivanjem na opšte koncepte i principe. Test sa ocjenom "položio/la/nije položio/la" provodi se na kraju obuke. O rezultatima testiranja polaznici se obavještavaju pojedinačno nakon obuke kada se uručuje certifikat.

Vijeće Evrope je vodeća organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Sastoji se od 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope potpisnice su Evropske konvencije o ljudskim pravima, sporazuma koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i vladavinu prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primjenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int